

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

İletişim Bilimleri Anabilim Dalı

İletişim Bilimleri Bilim Dalı

SİYASİ GÜVEN BAĞLAMINDA DEPREM SONRASI TOPLUMSAL HAREKETLİLİK

Didem Mina KARA

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2024

SİYASİ GÜVEN BAĞLAMINDA DEPREM SONRASI TOPLUMSAL HAREKETLİLİK

Didem Mina KARA

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

İletişim Bilimleri Anabilim Dalı

İletişim Bilimleri Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2024

KABUL VE ONAY

Didem Mina KARA tarafından hazırlanan "Siyasi Güven Bağlamında Deprem Sonrası Toplumsal Hareketlilik" başlıklı bu çalışma, 10.06.2024 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Seçil Deren Van Het Hof (Başkan)

Prof. Dr. Emre Toros (Danışman)

Doç. Dr. Üyesi Ayşe Nevin Yıldız (Üye)

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

Prof. Dr. Uğur ÖMÜRGÖNÜLŞEN

Enstitü Müdürü

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kağıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinleri yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan **“Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge”** kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- Enstitü / Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. ⁽¹⁾
- Enstitü / Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ay ertelenmiştir. ⁽²⁾
- Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. ⁽³⁾

...../...../.....

Didem Mina KARA

¹“Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge”

- (1) Madde 6. 1. Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez **danışmanın** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulu** iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.
- (2) Madde 6. 2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez **danışmanın** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulunun** gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.
- (3) Madde 7. 1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, **tezin yapıldığı kurum** tarafından verilir *. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, **ilgili kurum ve kuruluşun önerisi** ile **enstitü** veya **fakültenin** uygun görüşü üzerine **üniversite yönetim kurulu** tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.
Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.
* Tez **danışmanın** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulu tarafından karar verilir.**

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında zgn olduğunu, **Prof. Dr. Emre TOROS** danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

Didem Mina KARA

ÖZET

KARA, Didem Mina. *Siyasi Güven Bağlamında Deprem Sonrası Toplumsal Hareketlilik*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2024.

Toplulukların güçsüz olduğu ve sosyal, ekonomik veya siyasi haksızlıklarla karşı karşıya kaldığı durumlarda toplumsal hareketler meydana gelir. Bu hareketler, tabandan başlayarak kolektif eylemler şeklinde gerçekleşir. Bu çalışma, Türkiye'deki son deprem felaketine odaklanarak siyasi kurumlara olan güven ile taban hareketlerine katılım arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamaktadır. Deprem sonrasında, sivil nüfus, siyasi kurumların etkisiz yanıtlarına karşı duydukları hayal kırıklığını, kurdukları yapısal bağlantılarla deprem mağdurlarını kurtarma amacıyla harekete geçerek gösterdi. Bu olgu, siyasi kurumlara olan güven ile taban hareketleri arasındaki ilişkiyi araştırmak için benzersiz bir fırsat sunmaktadır. Bu araştırma, Türkiye Güven Araştırması verilerine dayanarak gerçekleştirilecektir. Bu kapsamda kesitsel veri toplanacak ve toplanan veriler analiz edilecektir. Bulgular, siyasi kurumlara olan güvenin vatandaş katılımı ve aktivizmini şekillendirmedeki rolünün anlaşılmasına katkıda bulunacaktır. Bu çalışma, büyük bir felaketin siyasi katılım üzerindeki etkisini inceleyerek, taban hareketlerinin mevcut durumu sorgulama ve sosyal ve siyasi değişim sağlama potansiyeline ışık tutacaktır. Sonuçlar, siyasi kurumların halkın beklentilerine daha iyi yanıt verebilme ve güvenlerini yeniden inşa etme sürecinde yol gösterici olabilir.

Anahtar Sözcükler

Taban hareketleri, güven, siyasi kurumlar, doğal afetler, deprem

ABSTRACT

KARA, Didem Mina. *From the Ground Up: Investigating the Relationship between Political Trust and Citizen Participation in the Wake of the Turkey Earthquake*, Master's Thesis, Ankara, 2024.

Grassroots movements emerge when a community is powerless and facing social, economic, or political injustices. These movements occur as collective actions from the base to the top. This study aims to examine the relationship between trust in political institutions and participation in grassroots movements, focusing on the recent earthquake disaster in Turkey. In the aftermath of the earthquake, the civilian population demonstrated their frustration with the ineffective response of political institutions by mobilizing and working to rescue earthquake victims through crowdsourcing. This phenomenon presents a unique opportunity to investigate the relationship between trust in political institutions and grassroots movements. To measure this relationship, a survey will be conducted. The survey will include questions about their level of trust in political institutions, their reasons for participating in the movement, and their perceived impact on the political process. The survey results will be analyzed using statistical methods to identify any correlations between trust in political institutions and participation in grassroots movements. The findings will contribute to understanding the role of trust in political institutions in shaping citizen participation and activism. By examining the impact of a major disaster on political participation, this study will shed light on the potential for grassroots movements to challenge the status quo and bring about social and political change.

Keywords

Grassroots movements, trust, political institutions, natural disaster

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI.....	ii
ETİK BEYAN.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
TABLolar DİZİNİ	viii
ŞEKİLLER DİZİNİ	ix
ÖNSÖZ.....	x
GİRİŞ.....	1
1.BÖLÜM: TEORİK ARKA PLAN.....	7
1.1. TABAN HAREKETLERİ.....	8
1.2. TÜRKİYE BAĞLAMINDA SİVİL TOPLUM VE TABAN HAREKETLERİ.....	11
1.3. DEVLETİN VE TOPLUMUN DEPREME YANITI.....	22
1.4. SİYASİ KURUMLARA GÜVEN.....	25
1.5. TABAN HAREKETLERİNE KATILIM İLE SİYASİ KURUMLARA DUYULAN GÜVEN VE İDEOLOJİK KONUM İLİŞKİSİ.....	27
1.6. DOĞAL AFETLERDE SOSYAL MEDYANIN ROLÜ.....	32

1.7. TÜRKİYE'DE SİVİL TOPLUM & TABAN HAREKETLERİ VE SOSYAL MEDYA KULLANIMI.....	34
2. BÖLÜM : VERİ VE YÖNTEM.....	39
2.1. BAĞIMLI DEĞİŞKEN.....	43
2.2. BAĞIMSIZ DEĞİŞKENLER.....	43
3. BÖLÜM: TARTIŞMA.....	50
SONUÇ	61
KAYNAKÇA.....	70
EK 1. ORJİNALLİK RAPORU.....	85
EK 2. ETİK KURUL / KOMİSYON İZİNİ YA DA MUAFİYET FORMU.....	87

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1: Güven Faktör Analizi Boyutları.....	44
Tablo 2: Taban Hareketlerine Katılım Üzerine Lojistik Regresyon Modelleri.....	47
Tablo 3: Yaş ve Sosyal Medya Kullanımı Etkileşim Terimi Modeli.....	49

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1: Sivil Toplum Kuruluşlarına Yardım.....	3
--	----------

ÖNSÖZ

Bu tez çalışması, Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi bünyesinde Tübitak 1001 Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Projelerini Destekleme Programı tarafından desteklenen “Türkiye Güven Araştırması” projesi kapsamındadır. Bu tez çalışmasının kuramsal temeli ve veri seti Türkiye Güven Araştırması Projesi'ne dayanmaktadır. Türkiye Güven Araştırması Projesi, Türkiye’de siyasete, medyaya ve bilime duyulan güvenin (ve dolayısıyla güvensizliğin) nedenlerini ve sonuçlarını araştırmayı amaçlamaktadır.. Bu tez çalışması ise, araştırmanın siyasi kurumlara güven hattının uzantısını oluşturmaktadır.

GİRİŞ

Bu çalışma, siyasi kurumlara duyulan güven ile taban hareketlerine katılım arasındaki ilişkiyi Türkiye'de yakın zamanda yaşanan deprem felaketine odaklanarak incelemektedir. Siyasal güven ve vatandaşların taban hareketlerine katılımı arasındaki ilişki siyaset bilimi ve toplumsal hareketler literatüründe merkezi bir çalışma konusu olmasına rağmen, doğal afetler ve sonrasında bu ilişkiye dair literatürde bir boşluk bulunmaktadır. Bu çalışma, Türkiye'de yakın zamanda yaşanan bir doğal afet sonrasında siyasi kurumlara duyulan güvenin vatandaş katılımını ve kolektif eylemi şekillendirmedeki rolünü araştırarak bu boşluğu doldurmayı amaçlamaktadır.

Kişisel yaşantım ve geçmişim, bu araştırma konusunu seçmemde en az sosyal bilim perspektifinden baktığımda gördüğüm nedenler kadar etkili olmuştur. 1999 yılında Türkiye tarihinde meydana gelen en şiddetli depremlerden biri olan, yalnızca çevresel yıkıma değil, toplumsal boyutta kırılmalarına da neden olan Marmara Depremi'ne, merkez üssü Gölcük'e oldukça yakın olan Yalova şehrinde ailemle birlikte yakalanmamın etkisi bulunmaktadır. Henüz 1 yaşında bir bebek olarak herhangi bir hatıraya sahip olmamama rağmen, büyürken dinlediğim aile anlatıları deprem olgumu şekillendirdi. Aralarından benim için en çarpıcı olanı, annemin deprem esnasında düşündüğünü anlattığı hatırası oldu. Depreme 1 ve 3 yaşlarındaki iki küçük çocuğuyla yakalanan annem, filmlerde anlatıldığı gibi hayatının gözlerinin önünden film şeridi olarak geçmediğini, aklında yalnızca tek bir fikir olduğunu dile getiriyor: "Çocuklarımdan büyüdüğünü göremeyeceğim." Biz o depremden tüm aile fertlerimizle birlikte sağ kurtulduk. Ancak deprem korkusu peşimizi bırakmadı, öngörülen İstanbul Depremi'nden kaçmak için İzmir'e taşındık. Bu sefer 2020 yılında İzmir'de 6,9 büyüklüğünde 16 saniye süren bir deprem meydana geldi. İzmir depremi, 99 Marmara Depremi kadar yıkıcı bir etkiye sahip değildi ancak bu ülkenin aktif fay hatları üzerine kurulu olduğunun bir hatırlatıcısıydı.

Benimse yaşanan her büyük depremde, insanların hayatlarını, ailelerini ve evlerini kayb ettiklerini gördükçe dönüp dolaşıp sorduğum sorular aynı kaldı: "Japonya'da aynı şiddetteki depremde insanlar burunları bile kanamadan hayatlarına devam edebiliyorken biz neden bunca kayıp yaşıyoruz? Jeologların uyarılarına rağmen neden önlem almıyoruz? Gerçekleşeceği öngörülen depremlere neden yeteri kadar hazır değiliz? İnsan hayatı, inşa edilen konutlardan daha mı değersiz?

Nitekim 6 Şubat depremleri sonrası gözlemlediklerim, bu soruların ötesine taşındı. Ülkede eşi benzeri görülmemiş bir seferberlik hali, yardımlaşma ve dayanışma çalışmaları, dikkatimi deprem sonrası olanlara yöneltti. Deprem bu coğrafyada jeolojik bir kavramdan daha fazlası, sosyolojik ve siyasi bir perspektiften ele alınabilecek bir olguydu. Deprem sonrası meydana gelen yıkımda ve akabinde ortaya çıkan toplumsal hareketlerde bugüne kadar yürütülen politikaların etkisi vardı. Deprem, doğal bir afet olarak değil, beşeri sebeplerden bu denli hasara sebep olmuştu.

6 Şubat Depremleri'nin ardından, sivil toplum kuruluşları kendi girişimleriyle yardım ve kurtarma çabalarını birleştirdiler, sadece halkla değil kurumsal olarak kendi aralarında da dayanışma sağladılar. Devlet kurumlarının yardım faaliyetlerinin yetersiz olduğu yönünde eleştiriler yapılırken, sivil toplum kuruluşlarının faaliyetleri ön planda yer aldı. Tüm medyayı ve seferber olmuş halkı sarsan bir skandal vaka olarak, Kızılay gibi devlete yakın konumlanan bir kuruluşun, mağdurlara doğrudan yardım sağlamak yerine AHBAP gibi diğer yardım kuruluşuna çadır satışı yaparak kar elde ettiği ortaya çıktı. (Arıcan, 2023)

Şekil 1. Sivil Toplum Kuruluşlarına Yardım

6 Şubat depremlerinin ardından sivil toplum, depremzedelere hızlı yardım sağlamak için önemli bir dayanışma gösterdi. Öte yandan, devletin sınırlılıklarının ve bürokratik süreçlerin, insani yardım çalışmaları arasında koordinasyon eksikliğine sebep olduğu yönünde tartışıldı. Yerel düzeyde ve ulusal boyutta yapılan çalışmalar, uluslararası ölçekteki yardım kampanyalarından bağımsız kaldı. Hem ulusal hem de uluslararası yardım hareketleri arasında gerekli iletişim ve koordinasyon sağlanması etkililiği arttırabilirdi. (Garipoğlu, 2023) Devlet kurumları, halkın yanı sıra tanınmış akademisyenler, araştırmacılar, gazeteciler ve bilim insanları tarafından, hükümetin inşaat sektörüyle bağlantılı politikalarının depreme karşı savunmasızlığı arttırdığı ve depreme müdahale ile arama-kurtarma lojistik çalışmalarının yetersiz olduğu yönünde eleştirildi.

Türkiye'nin siyasi ve toplumsal dokusunu derinden etkileyen doğal afetler, sadece maddi zararlarla sınırlı kalmayıp aynı zamanda siyasal katılım ve toplumsal hareketler açısından da önemli bir belirleyici olmuştur. Bu bağlamda, siyasi kurumlara duyulan güven ile taban hareketlerine katılım arasındaki dinamikleri anlamak, Türk siyasi sistemini ve toplumunu derinlemesine değerlendirmek için kritik bir perspektif sunmaktadır. Ancak, Türkiye'de yaşanan doğal afetlerin bu ilişki üzerindeki etkilerini anlamak adına yapılmış çalışmaların sınırlı olması, literatürde önemli bir boşluğu ortaya koymaktadır. Bu çalışma, özellikle 6 Şubat 2023 tarihinde meydana gelen depremin ardından ortaya çıkan toplumsal hareketlerin siyasi kurumlara duyulan güvenle olan ilişkisini anlamaya odaklanarak, Türk siyaseti ve toplumuna dair bilgi birikimimizi derinleştirmeyi amaçlamaktadır. Bu çerçevede, Türkçe literatürdeki mevcut çalışmaları gözden geçirerek, bu alandaki bilgi eksikliklerini tespit etmek ve araştırmanın katkı sağlayacağı noktaları vurgulamak, çalışmanın temel amaçlarından biridir.

Deprem gibi doğal afetler bağlamında sivil toplum örgütlenmeleri ve taban hareketleri literatürde sıkça tartışılmaktadır. Hükümetlerin doğal afetlere müdahalelerindeki sınırlı kapasiteleri vurgulanarak, sivil toplum örgütlerinin ve yerel hareketlerin gerekliliği üzerinde durulmaktadır (Hu & Zhu, 2021; Roney, 2011; Shieh & Deng, 2011). Siyaset bilimi ve toplumsal hareketler literatüründe, siyasal güven ile vatandaşların taban hareketlerine katılımı arasındaki ilişki merkezi bir araştırma konusu olmasına rağmen, doğal afetlerin ardından bu ilişkiye dair literatürde bir eksiklik gözlemlenmektedir. Bu çalışma, mevcut literatüre derinlemesine bir bakış sunarak, bu alanda bir temel oluşturmayı amaçlamaktadır. Elde edilecek bulgular, siyaset bilimi ve toplumsal hareketler literatüründe yeni bir bakış açısı sunacak ve gelecekteki araştırmalar için bir çerçeve sağlayacaktır. Ayrıca, bu çalışmanın sonuçları, kriz yönetimi politikalarının geliştirilmesi ve toplumsal dönüşüm stratejilerinin belirlenmesi konusunda politika yapıcılar için değerli bir kaynak olacaktır.

Bu araştırma, sadece akademik çevreler için değil, aynı zamanda sivil toplum örgütleri, kriz yönetimi uzmanları ve ilgili paydaşlar için de önem arz etmektedir. Sivil toplum örgütleri, araştırmanın bulgularını, doğal afetlerin etkilediği toplumların ihtiyaçlarını anlamak ve etkili yardım sağlamak için kullanabilirler. Sivil toplum örgütleri, afet öncesi toplumların hazırlıklı olmasını sağlayarak, riskleri azaltma ve toplumların dirençliliğini artırma konularında etkili bir rol oynarlar. Afet anında, sivil toplumun hızlı ve esnek tepkisi, yerel ihtiyaçlara duyarlı çözümler üretme kapasitesi ve toplumla olan yakın ilişkileri sayesinde, devlet ve uluslararası kuruluşların müdahalelerine önemli bir tamamlayıcı nitelik taşır. Ayrıca, araştırma bulguları, sivil toplumun afet sonrası toplumsal iyileşme sürecindeki rolünü de vurgulamaktadır. Sivil toplum örgütleri, uzun vadeli rehabilite ve yeniden yapılanma çalışmalarında toplumun ihtiyaçlarını belirleyerek, katılımcı ve kapsayıcı bir sürecin sağlanmasına yardımcı olurlar.

6 Şubat 2023 tarihinde Richter ölçeğine göre 7.7 ve 7.8 büyüklüğünde iki deprem Türkiye- Suriye sınır bölgesinde meydana gelmiştir. Kahramanmaraş, Gaziantep, Hatay, Adıyaman, Diyarbakır, Şanlıurfa, Malatya, Adana, Osmaniye ve Kilis olmak üzere 10 ilin etkilendiği depremde, aralarında eğitim ve sağlık tesislerinin de bulunduğu çok sayıda yapı yıkılmış ve çok sayıda kişi barınsız bir şekilde sert kış koşullarıyla karşı karşıya kalmıştır. Resmi raporlara göre bu şehirlerdeki kayıp sayısının 50,000'i aştığı açıklanmıştır. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, depremden kaynaklanan fiziksel hasarın 34,2 milyar dolar olduğunu belirtmektedir (Paykoç, 2023). Depremin ardından, devlet kurumlarının kurtarma hizmetlerindeki yetersizliği eleştirilmiştir. Sivil toplum örgütleri, depremzedeleri kurtarmak için kitle kaynak kullanımı yoluyla ülke çapında hızlı bir müdahale koordine etmiştir. Bu arka plan, siyasi kurumlara duyulan güven ile taban hareketleri arasındaki ilişkiyi incelemek için eşsiz bir fırsat sunmaktadır. Yukarıda da belirtildiği gibi deprem, statükoya meydan okuyan ve vatandaşların kolektif eylem yoluyla sosyal ve siyasi değişim yaratma potansiyelini vurgulayan bir taban hareketini ateşlemiştir. Bu çalışma, sorunsallaştırılan ilişkiyi anlamak için depremden iki ay sonra gerçekleştirilen ve ülkeyi temsil eden yüz yüze bir anketi kullanmaktadır.

Çalışmanın organizasyonu aşağıdaki gibidir. İlk bölümde taban hareketlerinin teorik temelleri ve vatandaş katılımında siyasi kurumlara duyulan güvenin rolü özetlenmektedir. Bu bölümdeki teorik arka plan üç ana başlık altında sistemli bir şekilde incelenecektir. İlk olarak, ekonomik ve politik bağlamda gerçekleşen sivil toplum ve taban hareketlerine odaklanan literatür ele alınacaktır. Bu bağlamda, Türkiye'de meydana gelen ve geniş bir toplumsal kesimi etkileyen sivil toplumun gelişimi ve taban hareketlerinin kökenleri, dinamikleri ve sonuçları ele alınarak mevcut bilgi birikimi değerlendirilecektir. İkinci başlık altında, sosyal medya kullanımının taban hareketleriyle etkileşimini inceleyen literatür tartışılacaktır. Bu bağlamda, sosyal medyanın taban hareketlerinin ortaya çıkışı, yayılması ve etkileşimindeki rolü ele alınarak, dijital platformların toplumsal dinamiklere olan etkisi değerlendirilecektir. Son olarak, taban hareketlerine katılım ile siyasi kurumlara duyulan güveni ve ideolojik konumun ilişkisini ele alan makaleler incelenecektir. Bu başlık altında, Türkiye'de yaşanan taban hareketlerine katılımın, siyasal güvenin ve ideolojik konumun birbirleriyle nasıl etkileşimde bulunduğu bir analiz sunularak, mevcut literatürdeki açıklıklara ışık tutulacaktır. Bu üç başlık altındaki literatür incelemesi, Türkiye bağlamında yaşanan önemli toplumsal olayların ve siyasi dinamiklerin anlaşılmasına katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.

İkinci bölüm, Türkiye depremi örneğine ilişkin hipotezleri ortaya koymakta ve veri toplama prosedürlerini, analizleri ve bulguları açıklamaktadır. Çalışma, bulguların tartışılması ve son sözlerle sona ermektedir. Büyük bir felaketin siyasi katılım üzerindeki etkisini inceleyen bu çalışma, taban hareketlerinin statükoya meydan okuma ve sosyal ve siyasi değişim yaratma potansiyeline ışık tutmaktadır.

1. BÖLÜM

TEORİK ARKA PLAN

Taban hareketlerinin teorik temelleri ve vatandaş katılımında siyasi kurumlara duyulan güvenin rolü üzerine odaklanacak olan bu bölüm, üç temel başlık altında yapılandırılmış bir literatür incelemesi sunacaktır. İlk olarak, ekonomik ve politik bağlamlarda ortaya çıkan sivil toplum ve taban hareketlerinin literatürü ele alınacak, özellikle Türkiye'de geniş bir toplumsal kesimi etkileyen sivil toplumun evrimi ve taban hareketlerinin kökenleri, dinamikleri ve sonuçları incelenecektir. İkinci başlık altında, sosyal medyanın taban hareketleriyle etkileşimini inceleyen literatür tartışılacak ve dijital platformların toplumsal dinamiklere olan etkisi değerlendirilecektir. Son olarak, taban hareketlerine katılımın siyasi kurumlara duyulan güven ve ideolojik konumla ilişkisini ele alan makaleler üzerinde durulacaktır. Bu bölüm, Türkiye'deki önemli toplumsal olayların ve siyasi dinamiklerin anlaşılmasına katkıda bulunmayı hedeflemektedir.

Bu tartışmalar, araştırma için kritik öneme sahiptir çünkü taban hareketleri ve sivil toplumun siyasi süreçlere olan etkisi, demokratik katılımın ve toplumsal değişimin anlaşılmasında önemli bir rol oynar. Özellikle Türkiye gibi dinamik bir ülkede, sivil toplumun güçlenmesi ve taban hareketlerinin ortaya çıkışı, politik ve sosyal dönüşümleri etkileyebilir. Ayrıca, dijital platformların taban hareketlerinin organizasyonunda ve toplumsal etkileşimindeki rolü, teknolojinin siyasi katılım üzerindeki etkilerini anlamamıza yardımcı olabilir. Bu tartışmalar, siyasi kurumlara duyulan güvenin nasıl şekillendiğini ve toplumun siyasi süreçlere katılımını nasıl etkilediğini anlamamıza yardımcı olabilir. Bu giriş, Türkiye'deki taban hareketlerinin karmaşıklığını ve önemini anlamak için bir temel oluşturacaktır. Bu hareketlerin ortaya çıkışını, dinamiklerini ve toplumsal değişimdeki rolünü anlamak, Türkiye'nin güncel siyasi ve toplumsal atmosferini değerlendirmek için kritik bir bakış açısı sunacaktır.

1.1.TABAN HAREKETLERİ

Taban hareketleri esasen kamuoyunu etkilemeyi ve mevcut sistem ve normlara karşı politikaları şekillendirmeyi amaçlayan yerel çaplı ve gönüllü faaliyetleri ifade eder (Smith & Zhao, 2020). Bu tür hareketler tarafından yürütülen faaliyetler genellikle geleneksel otorite yapılarının ve kurumlarının dışında faaliyet gösterir ve farklı hedeflerine rağmen ortak amaçları vatandaşlar için daha geniş siyasi katılımı teşvik etmektir. Buna göre, bu faaliyetler günlük maddi koşullarından en çok etkilenen (Batliwala, 2002) ve algılanan adaletsizliğe zayıf bir konumdan çözüm arayan vatandaşlarla ilgilidir (Zajak & Haunss, 2022). Dahası, marjinalleştirilmiş kimliklerden uzaklaşmak ve birliktelik duygusuyla hareket etmek, bireylerin öz değer kazanmasını sağlayarak sosyal güvenin temelini oluşturur (Van Dyke & McCammon, 2010).

Bu çerçevede, taban hareketlerine ilişkin literatürün farklı perspektifler içermesi şaşırtıcı değildir. Başlangıç olarak, ilk araştırma çizgisi taban hareketlerinin işlevlerine odaklanmaktadır. Bu perspektifte, taban hareketlerinin otoriter bir yönetimden demokratik bir yönetime geçişte politika yapımında etkili olduğu düşünülmektedir (Foweraker, 2001). Bir diğer hat ise, bu hareketlerin kapsamının altını çizerek, daha önce ağırlıklı olarak yerel düzeyde tartışılan (Batliwala, 2002; Kang, 2017) bu olgunun ulusal ve küresel boyutlarına odaklanmakta ve dijital medyanın taban hareketlerinde siyasi katılım ve aktivizmi nasıl etkilediğini incelemektedir (Figueras, 2016).

Taban hareketleri literatüründeki baskın bir çizgi, taban örgütlenmelerinin siyasi belirleyicilerini araştırmaktadır. Bu literatür sıklıkla bireylerin ideolojik pozisyonlarına atıfta bulunmakta ve sol hareketler ile taban hareketleri arasında bağlantı kurmaktadır. Bu araştırmanın hipotezlerinden biri "ideolojik konum sağa doğru eğildikçe taban hareketlerine katılım azalır" şeklindedir. Araştırma, sol hareketlerin Batı Avrupa'daki sağcı muadillerine kıyasla insanları çok daha fazla harekete geçirdiğini göstermektedir. Bir başka bulgu da, sol eğilimli taban hareketlerinin sağcı hükümet dönemlerinde yoğunlaştığı, sağ eğilimli olanların ise solun iktidarda olduğu dönemlerde daha fazla mobilize olma eğiliminde olduğudur (Koopmans & Rucht, 1995).

Deprem gibi doğal afetler sonrasında ortaya çıkan taban hareketleri de mevcut literatürde sıklıkla tartışılmaktadır. Bu çerçevede ilgili çalışmalar, doğal afetler sonrasında hükümetlerin acil durumlarda yardım sağlamadaki sınırlılıklarını ortaya koyarak sivil toplum hareketlerine duyulan ihtiyacı vurgulamaktadır (Hu & Zhu, 2021; Roney, 2011; Shieh & Deng, 2011). Türkiye'deki 17 Ağustos 1999 depremini inceleyen Rita Jalali (2002), devletin afete müdahalesinin yetersiz olduğunu ve sivil toplumun devlet düzeyinde değişiklikleri tetiklediğini belirtmiştir. Bu argümanı genişleten Kubicek (2002), devletin tutumu nedeniyle sivil toplumun depremden hemen sonra ivme kaybetmesine rağmen, 1999 depreminden sonra Türkiye'de sivil toplumun yeniden canlandığını ve siyasi liberalleşmeye yol açtığını ileri sürmüştür. Benzer şekilde, Japonya'da Kobe depreminden sonra yapılan bir araştırma, sivil toplumun karar alma süreçlerine aktif katılımının uzun vadede Kobe Eylem Planı'nın geliştirilmesini ve sivil toplum faaliyetlerinin uzun vadeli sürdürülebilirliğini sağladığını ortaya koymaktadır (Shaw & Goda, 2004). Böylece demokratikleşme yolunda sivil toplumun önemi bir kez daha vurgulanmaktadır.

Felaketlerden sağ kurtulanlar arasındaki toplumsal sosyal destek mekanizmalarının incelenmesi üzerine yapılan bir araştırmada, diğerlerinin sosyal destek sağlama davranışlarını gözlemlenmenin ve diğer sağ kurtulanlarla sosyal kimlik kurmanın önemi incelenmiştir. Bulgular, duygusal sosyal destek ile sosyal kimlik kurma arasında bir ilişki olduğunu ve bu ilişkinin felaket maruziyeti ile ortak kader kavramı aracılığıyla şekillendiğini göstermektedir. Ayrıca, diğerlerinin destekleyici davranışlarını gözlemlenmenin hem duygusal sosyal destek sağlama hem de koordineli enstrümantal sosyal destek sağlama üzerinde önemli bir etkisi olduğu belirlenmiştir. Beklenen destek, bu ilişkilerin bir aracısı olarak rol oynamış ve aynı zamanda kolektif etkililik üzerinde etkili olmuştur. Ayrıca, sosyal kimliğin, gözleme ve sosyal destek sağlama arasındaki ilişkiyi düzenlediği gözlemlenmiştir. Kitlesele acil durum davranışı sosyal kimliği eleştirmekte ve afet araştırmaları için toplumsal eylem kavramlarının önemini vurgulamaktadır (Drury et al., 2016).

2010 şili Depremi inceleyerek büyük ölçekli doğal afetlerin yardım etme davranışları üzerindeki etkisini anlamayı amaçlayan bir başka araştırmada ise, doğal afetlerin ulusal kimlik ve yardımseverlikle nasıl ilişkilendirilebileceği incelenmiştir. Deprem felaketinden sonra ulusal kimlik, yardım motivasyonları ve felaketle ilgili yardımseverlik düzeylerinde artışlar saptanmıştır. Sonuçlar bir doğal afet sonrasında toplumu oluşturan bireylerin ortak bir ulusal kimlik altında hareket ettiğini ve söz konusu doğal afet yardım eylemlerine motive olduğunu göstermektedir (Maki et al., 2019). Bir başka araştırma ise 2010 şili Depremi'nden sağ kalan bireylerin toplumsal dayanışma davranışlarının ardındaki psiko-sosyal sebepleri araştırarak, bireylerin ortak kader aracılığıyla felaket maruziyeti etrafında sosyal kimliklendiğini saptamıştır. Bulgular afet bağlamında toplumsal dayanışma hareketlerinin sosyal kimlikle ilişkilendiğini ortaya koymaktadır. (Drury et al., 2016)

1.2.TÜRKİYE BAĞLAMINDA SİVİL TOPLUM VE TABAN HAREKETLERİ

Sivil toplum kavramı hakkında literatürde farklı tanımlar mevcuttur. Sivil toplum, merkezi denetim sistemlerinin kontrol alanının dışında faaliyet gösteren gönüllülük esasına dayalı örgütlenmelerdir. Devletten bağımsız fakat devlet ile koordine olan oluşumlardır. Toplumsal sorunlara etkin ve sürdürülebilir çözümler üretmek adına aktif görev alırlar. Nihayetinde yürüttükleri çalışmalar siyasi aktörleri harekete geçirerek politikalar üretilmesinde rol oynar (Uluç, 2013). Demokratik kültürü besleyen ve güçlendiren sivil toplum örgütleri, toplumun farklı kesimlerinin seslerinin duyulmasını ve ihtiyaçlarının belirlenmesini sağlar. Hukuk ilkeleri çerçevesinde, uzlaşma kültürünü besler.

Bugün, sivil toplumun yönetimde artan rolü göz önüne alındığında, bu alanın önemi daha da belirgin hale gelmektedir. Sivil toplumun ve sivil toplum örgütlerinin, devletten bağımsız olmaları, kâr amacı gütmemeleri, gönüllülük esasına dayanmaları ve bağımsız olmaları gerekmektedir. Sivil toplum yönetimde etkili bir güç kaynağı olma potansiyeline sahiptir. Örgütlenme sivil toplumun bir şartıdır, sivil toplum ancak örgütlendiği zaman bir itici güç olma potansiyeli taşır. Sivil toplum, dernek, vakıf, sendika gibi yapılarla örgütlendiğinde anlam kazanır. Sivil toplum örgütlerine gönüllülük esasına dayalı katılım gösterilir, bireyler kendi hür iradelerin dayanarak katılmalı ve aktif faaliyet göstermelidirler. Sivil toplum özerk bir yapıdadır. Devlet, askeriye gibi farklı yapıların etkisi altında kalmadan, kendi gündemlerini oluşturarak dış müdahalelerden bağımsız hareket eder. Sivil toplum ve demokrasi doğru orantılı bir şekilde gelişir ya da körelir. Sivil toplumun güçlü olduğu toplumlarda demokrasinin de güçlü olduğu gözlemlenebilir. Bu sebeple demokrasinin uygulanmadığı toplumlarda sivil toplumun da etkisinin azaldığı görülmektedir (Sağlam, 2020).

Sivil toplumun tanımı, Türkiye bağlamında devletin dışında kalan bir alana atıfta bulunarak ele alınmaktadır. Bu doğrultuda, devletin etkisi, denetimi ve baskısı toplum üyeleri üzerinde belirleyici değildir ve toplumun üyelerinin militarizm ve devlet baskısını hissetmedikleri bir yapıya işaret eder. Bu perspektife göre devlet, baskı uygulama potansiyeline sahip bir yapıdır. Diğer yandan, devletin dışında kalan alan, baskılardan uzak, özgür bir alanı ifade eder. Bu nedenle, özgürleştirici bir seçenek olarak sivil toplum, devlete alternatif olarak görülür (Ercan, n.d.). Toros'un, Türkiye bağlamında sivil toplum kuruluşlarının demokratikleşme sürecindeki potansiyelini anlamayı hedefleyen çalışması, devlete kıyasla, sivil toplum kuruluşlarının daha etkili olarak ve daha iyi yerel ilişkiler yürüterek, demokrasiyi güçlendirmek için önemli bir bileşen olarak karşımıza çıktığını savunmaktadır (Toros, 2007).

Özellikle neoliberal politikalar ile sivil toplum kuruluşları daha fazla ön plana çıkmaya başlamıştır. Dünya genelindeki bu gelişme, Türkiye'ye de yansımıştır. Ancak Türkiye'deki sivil toplum kuruluşlarının gelişmiş toplumlardaki sivil toplum kuruluşlarının faaliyet seviyesine ulaşmadığı literatürde tartışılmaktadır. Aradaki temel fark, gelişmiş ve sanayileşmiş ülkelerde sivil toplum kuruluşlarının toplumsal değişime sebep olacak itici bir güç olarak gözlemlenmesine dayanmaktadır. Türkiye bağlamında ise sivil toplum kuruluşlarının yapısal aksaklıklar ya da merkezi bağımlılık gibi nedenlerle, işleyişlerinde farklılık olduğu savunulmaktadır (Talas, 2011).

Türkiye'deki sivil toplum kuruluşlarına üyelik oranlarını araştıran bir başka çalışmada ise, bireylerin sivil toplum kuruluşlarını demokrasinin önemli bir bileşeni olarak görmemeleri, söz konusu kuruluşlara üyelik oranlarının düşüklüğü ile ilişkilendirilmiştir. Ek olarak, araştırmaya katılan bireylerin, sivil toplum kuruluşlarının devletten bağımsız olarak hareket etmesi, vatandaşların sivil toplum kuruluşlarına üyelikleri gibi konularda olumsuz düşüncelere sahip olduğu saptanmıştır. (Şahin & Akboğa, 2019).

1980'li yıllarda, Türkiye'de hava kirliliği, insan hakları, dini haklar ve kadın hakları gibi konular önem kazanmış, bu alanlarda örgütlü çalışmalar giderek artmıştır. Çeşitli sosyal gruplar, bu konularda savunuculuk faaliyetleri yürüterek devlet politikalarını etkilemeyi amaçlamıştır ve daha geniş kitlelere ulaşmaya gayret etmişlerdir. Söz konusu sosyal gruplar, tanınırlık ve çalışmaların geçerliliği bakımından bazı haklar elde etmeye çalışmışlardır. 1993 yılına gelindiğinde özel radyo ve televizyon yayınlarını yasaklayan maddeler kaldırılmıştır. 1995 yılında ise siyasi partilerin, sendikaların, derneklerin ve benzeri kuruluşların ilişkilerini yasaklayan anayasa maddeleri kaldırılmıştır. Bu iki gelişme. Türkiye'de sivil toplumun gelişiminin önünü açan önemli düzenlemeler olarak karşımıza çıkmaktadır (Sezik, 2019). Sivil toplumun gelişimi ve devlet-politika ilişkileri üzerine yapılan bu düzenlemeler, Türkiye'nin toplumsal dönüşümünde önemli adımlar oluştururken, aynı zamanda afet yönetimi ve sivil toplum kuruluşlarının rolü gibi güncel konuları da kapsayacak şekilde araştırmanın kapsamını genişletmektedir.

Kamu kurumlarının yanı sıra, sivil toplum kuruluşları da afetlerin tekrarlanmaması için gereken önlemlerin zamanında ve etkili bir şekilde alınmasında önemli bir rol oynamaktadır. Kâr amacı gütmeyen ve gönüllü kişilerin de katıldığı bu kuruluşlar, afetlerin öncesinde, esnasında ve sonrasında afetzedelerin temel ihtiyaçlarını karşılamada önemli bir rol üstlenmektedir. Türk Kızılay hem ülkemizde hem de uluslararası çapta afetzedelerin beslenme, barınma, sağlık ve güvenlik gibi ihtiyaçlarını karşılamak için çalışmaktadır. Bu şekilde, kriz ve afet durumlarında insanların mağdur olmamaları için önemli bir destek sağlanmaktadır ve toplumun afetlerle başa çıkma yeteneği artırılmaktadır (Başaran & Akyüz, 2022).

AFAD'ın kurulmasıyla birlikte Türkiye'de afet ve acil durumların etkin bir şekilde yönetilmesi için "Bütünleşik Afet Yönetim Sistemi" oluşturulmuştur. Bu sistem, afet ve acil durumların tek bir merkezden koordine edilmesini, denetlenmesini ve bu hizmetlere ilişkin eğitim standartlarının belirlenmesini amaçlamıştır ancak, AFAD'ın İçişleri Bakanlığı'na devredilmesiyle birlikte koordinasyon gücünde zayıflamalar olduğu yönünde eleştiriler de bulunmaktadır. Ayrıca, Başbakanlığın kapatılmasıyla birlikte Afet ve Acil Durum Yüksek Kurulu gibi ulusal düzeyde koordinasyondan sorumlu üst kurullar da feshedilmiştir (Taşdemir, 2023).

Özellikle 1999 Marmara Depremi'nden sonra mahalle/semte düzeyinde örgütlenmeler ve gönüllü çalışmalar gibi uygulamaların Marmara bölgesinde belirli bir devamlılık gösterdiği, ancak Türkiye genelinde yeterince yaygınlaşamadığına dair işaretler bulunmaktadır. Bu durumun başlıca sebebi, uzman sivil toplum kuruluşlarının fon bulmakta zorlanması ve dolayısıyla ülke çapında sınırlı bir alanda faaliyet göstermek zorunda kalması olarak gösterilebilir. Sivil toplumun varoluş mücadelesinde diğer bazı etmenler arasında, kamu yönetimleri çevrelerinde tanınma düzeyleri yer almaktadır. Kimi zaman merkezi yönetimin sivil toplum örgütlerine yönelik mesafeli duruşu, sivil toplum örgütlerinin hareketlerini sınırlayıcı olabilmektedir. Ek olarak, sivil toplum örgütlerinin işleyişini olumsuz etkileyen bir başka önemli sorun olarak, sivil toplum örgütleri ile devlet ilişkilerini düzenleyecek ve yürütülen çalışmaların şeffaflığını artıracak yasal düzenlemelerin eksikliği olduğu yönünde eleştiriler bulunmaktadır (Açıkalin et al., n.d.).

Türkiye'de taban hareketleri, sosyal, politik ve ekonomik dinamiklerin etkileşiminden doğan ve geniş bir toplumsal kesimi içine alan olaylardır. Bu hareketler, zaman içinde farklı hedeflerle ortaya çıkabilir ve toplumun çeşitli kesimlerini bir araya getirerek değişim taleplerini dile getirebilir. Türkiye'nin karmaşık tarihi, çeşitli etnik, kültürel ve ideolojik grupları barındıran yapısı, taban hareketlerini şekillendiren temel unsurlardan biridir. Bu hareketler, siyasal katılımın bir ifadesi olarak ortaya çıkabilir ve bazen siyasi sistemdeki mevcut duruma karşı bir tepki olarak kendini gösterebilir. Bu bağlamda, Türkiye'de taban hareketleri, siyasi partilerin ötesine geçerek, sivil toplumun gücünü ve etkisini vurgular.

Bu çerçevede, taban hareketlerine ilişkin literatürün farklı bakış açıları içermesi şaşırtıcı değildir. Başlangıç olarak, ilk araştırma çizgisi taban hareketlerinin kapsamının altını çizerek özellikle kentsel dönüşüm (Karaman, 2014; Kuyucu & Ünsal, 2010), Hidroelektrik Santral (Eryılmaz, 2017; Şengül et al., 2017; Y. Yıldırım & Gümrükçü, 2017b) çevresel hareketler (Eryılmaz, 2016; Voulvouli, 2011) ve ekolojik hareketler (Göktolga, 2013; Koçer, 2007) üzerinden ağırlıklı olarak yerel düzeyde tartışılmaktadır. Bir parkın yıkılmasına karşı gösterilen direnişin ulusal ölçekteki protestolara dönüşmesiyle ülke tarihindeki en büyük taban hareketlerinden birine dönüşen Gezi Parkı literatürde sıkça tartışılmaktadır (Bal & Baruh, 2020; Chrona & Bee, 2017; Özen, 2015; Sezer, 2015; Y. Yıldırım & Gümrükçü, 2017a; Yörük, 2014).

Kamusal alanın konusu olan doğa ve çevre, Türkiye'de meydana gelen taban hareketlerinin genellikle kamusal alanın savunmasına yönelik ortaya çıktığını göstermektedir. Tepkisel çevresel hareketler hem halkın hem de STK'ların işbirliğinde organize olmaktadır. Kamusal alan kavramı, dayanışma, eşitlik ve toplumsal katılım gibi kavramlar etrafında şekillenmektedir. Doğa ve çevre kamusal alanın temel kapsamında olduğu için, Türkiye'deki taban hareketlerinin kamusal alanın savunulması amacıyla ortaya çıktığı söylenebilir. (Kalonya, 2021)

Bu çalışmanın araştırma sorusu olarak "Türkiye'de taban hareketlerine katılım ve siyasete/siyasi kurumlara güven arasındaki ilişki nedir?" belirlenmiştir. Bu araştırmanın bağımlı değişkeni, katılımcının 6 Şubat Depremi'nden sonra taban hareketlerine katılıp katılmadığını ölçmeyi amaçlamaktadır. Bu doğrultuda, tabandan katılım değişkeni şu ifadeyi içeren soruya verilen yanıtlardan oluşturulmuştur: "6 Şubat 2023 tarihinde meydana gelen Güneydoğu Anadolu Depremi için devletin resmî kurumları dışında yardım faaliyetleri yürüten gönüllü yardım faaliyetlerine destek verdiniz mi? Bu doğrultuda literatürde deprem ve yardım faaliyetlerinde bulunma olgusu uluslararası literatür sıkça araştırılan bir kavramdır (Babcicky & Seebauer, 2020; Benight, 2004; Drury et al., 2016; Levine & Thompson, 2004; Maki et al., 2019). Türkiye bağlamında da deprem gibi doğal afetler ya da insani krizler esnasında toplumsal örgütlenmeler genel itibarıyla söz konusu felakete maruz kalan bireylere yardım edilmesi şeklinde yürütülmektedir. Literatürde pek çok çalışma deprem sonrası yardım faaliyetlerini ele almaktadır (Altun, 2016, 2017; Bilgili & Sanatçı Aktaş, 2022; Genç, 2013).

Toplumların sahip olduğu kültürel yapı, o topluluğun parçası olan bireylerin birbirlerine yardım etme, destekte bulunma ve dayanışma bilinçlerini etkiler. Bu kültürel yapı insanların birbirlerine olan bağılılıklarını arttırarak yardımlaşma eğilimine katkıda bulunabilir ve nihayetinde afet durumlarına daha dirençli bir kitle oluşturur. Kültürel yapılar afet yönetiminde kritik bir rol oynar. Yardımlaşma kültürünün güçlü olması, doğal afetlerin etkilerini en aza indirgemeye yardımcı olur ve doğal afetlerin ardından toplumun daha hızlı toparlanmasını sağlar (Erdoğan, 2023).

Afet öncesi hazırlık ve deprem sonrası kriz yönetimi odağında Şili ve Elâzığ depremlerini karşılaştırmalı olarak inceleyen araştırma, toplumların iradesi ve katılımıyla deprem kültürüne uygun kurumsal yönetim anlayışının oluşturulduğunu ortaya koymaktadır. Araştırma depremin meydana getirdiği hasarların en aza indirgenmesinde deprem bilincinin oynadığı önemli rolün altını çizerken Şili depreminin ardından halkın etkisinin, siyasi figürlerin yeni deprem yönetmelikleri çıkarmasında ve uygulamasında etkili olduğunu vurgulamaktadır (Yolcu & Bekler, n.d.).

Afet sonrasında gözlemlenen koordinasyon sorunu ve depremzedelere yönelik hizmetlerin hızlı ve etkili bir şekilde yürütülmesinin önemi, deprem sonrası çalışmalarda vurgulanmaktadır (Bozkurt, n.d.). Türkiye'deki depremlerin yarattığı psikolojik etkiler, hem bireysel hem de toplumsal düzeyde değişikliklere neden olmuştur. Günlük yaşamda deprem gerçeğiyle baş etmek, sosyal bir fenomen olarak ortaya çıkmıştır. Deprem sonrası hazırlığın iki önemli boyutu bulunmaktadır. Kurumsal boyutu, devletin ve yerel yönetimlerin yanı sıra sivil toplum kuruluşlarının deprem sonrası faaliyetlerini içerir ve kamu gücünü temsil eden bu kurumların önemi vurgulanır. Bireysel boyut ise, vatandaşların deprem sonrasındaki farkındalık düzeyleri, iş birliğine yönelik tutumları ve gönüllü çalışmalara katılım seviyeleriyle yakından ilişkilidir (Çalışkan & Kaya, 2021).

Sözen ve Genç, deprem bilgi düzeyi ile sürdürülebilir deprem farkındalığı arasında anlamlı ve pozitif yönde bir ilişki buldukları araştırmalarında, sistematik bilgilendirme ve eğitimlerle deprem farkındalığı yaratılabileceğini savunmaktadır. Deprem eğitimleri depreme dayanıklı toplumlar oluşturmanın koşuludur (Sozen & Genç 2023).

İstanbul'da beklenen depreme karşı bireyleri tedbir almaya motive eden faktörleri araştıran bir makale 2007 yılında İstanbul'un farklı deprem risk seviyelerine sahip iki ilçesinde yapılan bir alan araştırmasıyla, önceki depremlerde kurtarma ve dayanışma faaliyetlerine katılmış olmanın önemi belirginleşmiştir. Bu araştırmada, katılımcıların eğitim düzeyi, en az üç önlem alma ile bağlantılı olarak en etkili faktör olarak ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte, deprem riskinin daha yüksek olduğu bölgelerde yaşamamanın, önceki depremlerde kurtarma ve dayanışma faaliyetlerine katılmanın, depremler hakkında daha fazla bilgi sahibi olmanın ve ev sahibi olmanın da önemli faktörler olduğu belirlenmiştir. Bu bulgular, önceki depremlerde kurtarma ve dayanışma faaliyetlerine katılmış olmanın, bireylerin deprem bilincini ve hazırlıklarını artırmada kritik bir rol oynadığını göstermektedir (Tekeli-Yeşil, Dedeoğlu, Braun-Fahrlaender, et al., 2010). Aynı araştırmacıların İstanbul'da beklenen bir depreme karşı bireysel hazırlık ve etki azaltma eylemlerini inceledikleri bir başka makalede ise, özellikle bu süreci etkileyen faktörleri belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırma sonuçlarına göre, katılımcılar arasında üç farklı desen ortaya çıkmıştır. Bu desenler, depremde zararı azaltma ve hazırlık sürecinde bireyleri teşvik eden veya engelleyen çeşitli faktörlere işaret etmektedir. Örneğin, konum, doğrudan kişisel deneyim, daha yüksek eğitim düzeyi ve sosyal etkileşim gibi faktörler, bireyleri bu süreçte teşvik ederken, sonuç beklentisi, çaresizlik, güvensizlik, düşük sosyoekonomik düzey, ihmalkarlık kültürü gibi faktörler ise bu süreci engelleyebilmektedir. Bu sonuçlar, afet iletişimini geliştirmek için hangi hedef kitlelerin harekete geçirileceğine dair önemli ipuçları sunmaktadır (Tekeli-Yeşil, Dedeoğlu, Tanner, et al., 2010).

Türkiye'de ulusal ya da sektörel afetle mücadele politikası izlemek yerine, kent odaklı bir yaklaşım benimsenmektedir. Türkiye'nin tarihindeki en büyük afetlerden biri olan 1999 Marmara Depremi, kent politikaları bağlamında incelendiğinde, Türkiye'de sürdürülebilir ve akıllı kentlerin geliştirilmesi, kaderci ve reaktif bir devlet yapısından, koruyucu ve pro-aktif bir devlete dönüşümün gerekliliği vurgulanmaktadır. Afetlere hazırlık kapsamında akıllı ve sürdürülebilir şehir modellerinin tercih edilmesi önem arz eder (Çetin et al., 2020).

2010 yılının Ocak ve Şubat aylarında meydana gelen Haiti ve Şili Depremleri bağlamında Türkiye'de yaşanan 1999 Marmara Depremi'ni değerlendirerek doğal afetlerin risklerinin ve hasarlarının indirgenmesinde yerel halkın ve yerel yöneticilerin önemine işaret eden bir araştırma da ise toplumun ve şehirlerin doğal afetlere karşı güvenli hale getirilmesinin, doğal afetler konusunda genel halkın bilincinin ve duyarlılığının artırılmasına bağlı olduğu sonucuna varılmıştır (Koçak, n.d.).

30.10.2020 tarihinde İzmir kentinde meydana gelen depremin toplumsal bilinç üzerine yansımalarını inceleyen bir araştırma, depremedelerin bilgi düzeylerini test etmek amacıyla "mahalle bilgisi, eğitim seviyesi, ailedeki birey sayısı, mülkiyetin sağlamlığına dair inanç, yaş, mülkiyeti edinme nedeni, aylık gelir, mahallede geçirilen süre ve binanın yaşı" gibi değişkenlerin önemli olduğu saptanmıştır. Bu bağlamda, riskli bölgelerde yaşayan bireylerden yerleşim yerlerinin risk düzeylerine göre imar düzenlemelerinin hızla gerçekleştirilmesi gerektiği ve özellikle ev içinde daha uzun süre kalan kadınların bilinç düzeylerinin artırılması gerektiği sonucuna varılmıştır (Akpolat et al., 2021).

Aktif fay hatlarının üzerinde konumlanan Türkiye'nin deprem riski yüksek bir coğrafyada bulunması devletin, yerel yönetimlerin ve sivil toplumun koordine olarak hareket etmesini gerektirir. Literatürde sıkça tartışılan konular arasında, bu üç aktörün iş birliği yaparak deprem riskini azaltmaya yönelik çalışmalarının önemi yer alır (Azimli Çilingir & Örçen Güler, 2020; İrdem & Mert, 2023; Özçelik et al., 2023; Özkul & Karaman, 2007). Literatürde bir diğer araştırma çizgisi ise deprem bilgi düzeyi, deprem farkındalığı ve depreme hazırlıklı olma durumuna odaklanmaktadır (Akman & Şahin, 2023; Budak & Kandil, 2023; Çelebi & Uçku, 2017; Değirmençay & Cin, 2016; Gökçay & Çevirme, 2023; Sözen & Genç, 2023; Tekin & Dikmenli 2021). Devletin stratejik politikaları belirleyerek altyapıyı güçlendirmesi, yerel yönetimlerin afet yönetimi ve acil durum planlarını oluşturması, sivil toplumun ise toplumun bilinçlenmesi ve hazırlıklı olması konularında çalışmalar yapması gereklidir. Bu şekilde koordineli bir yaklaşımla, deprem etkisi minimize edilebilir ve olası kayıpların önüne geçilebilir.

Toplumsal dayanışma pratiklerinin depremlerin izdüşümünden yola çıkarak analiz edildiği bir çalışma, Türkiye'nin son depremlerinden biri olan 30 Ekim 2020 tarihindeki İzmir depremi sonrası süreci ele almaktadır. İzmir kent merkezinde kurulan çadır kentlerde 336 depremzedenin katılımıyla gerçekleştirilen nitel araştırma, depremzedelerin deneyimlerini ve çadır kentlerdeki hizmetleri incelemektedir. Derinlemesine mülakatlar sonucunda elde edilen değerlendirmeler, öneriler, eleştiriler ve duygu durumları üzerinden devlet, yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşlarının toplumsal dayanışma pratikleri ve destekleri vurgulanmıştır (Çalışkan & Kaya, 2021).

Afet zararlarının en aza indirilmesi için kapsamlı bir afet yönetimi sisteminin etkin bir şekilde uygulanması gerekmektedir. Bütünleşik afet yönetimi, afet öncesi, sırası ve sonrasındaki planlama süreçlerini içerir. Bu süreçler; önleme ve zarar azaltma, hazırlık, kurtarma ve ilk yardım, iyileştirme ve yeniden inşa gibi aşamalardan oluşur. Ancak, ülkemizde genellikle afet yönetimi daha çok afet sonrası kriz yönetimi şeklinde uygulanmaktadır. 2013 yılında yürürlüğe giren Afet ve Acil Durum Müdahale Yönetmeliği'nin kapsamı daha çok kriz yönetiminden oluşmaktadır ve krizlerin ilk aşamalarına yöneliktir. Ancak risk değerlendirme ve meydana gelebilecek zararları azaltmaya yönelik hazırlık evrelerini kapsayan uygulamaların etkin şekilde uygulanmadığı tartışılmaktadır. Kapsamlı ve incelikli bir afet yönetim planı doğal afetlerin akabinde yaşanan zararların azaltılmasını, sosyal ve ekonomik yaşantının aksamaması adına güvenli adımların atılmasını ve sürdürülebilirliğinin tüm aşamalarda göz önünde bulundurulmasıyla gerçekleştirilebilir (Şahin, 2019).

“Deprem felaketini toplumu nasıl karşılayacağı ve felaket sonrasının nasıl yaşanacağını esas olarak belirleyen kuşaklar boyunca edinilen kültürel sermayedir. Zira bireyler etraflarında gerçekleşen olayları toplumsallaştıkları çevreden edindikleri yatkınlıklara ve belirli eylem şemalarına göre görme, hissetme, düşünme, anlama ve harekete geçme eğilimindedirler (Bourdieu, 1982). Bu nedenle toplum kendi yaşam biçimi, alışkanlıkları ile deprem yönetmelikleri, yeni kurallar ve alışkanlıklar arasında kaldığında yeni duruma uyum sağlamakta zorlanmaktadır. Bu nedenle deprem gerçeğini görmezden gelebilmekte, yasaların, yönetmeliklerin emirlerini, bilim insanlarının kanıta dayalı uyarılarını duymazdan gelip adeta zihinsel bir direniş gösterebilmektedir.” (Erdoğan, 2023)

Afet risklerini önlemek ve en aza indirmek için dirençli toplumlar yaratmak gerekmektedir. Söz konusu direncin artırılması, mikro ve makro boyutta toplumsal faktörlere bağlıdır. Bireysel, toplumsal, sosyo-kültürel, ekonomik alanları kapsayan çok disiplinli bir yaklaşım, afetlere direncin sağlanmasında rol oynar. Hâlihazırda uluslararası standartlarda sistematik çalışmalar mevcuttur. Hyogo Eylem Plan ile Sendai Eylem Planı örneklerindedir. Toplumun her kesiminden bireylere afet bilinci eğitimleri sağlanmalıdır (Varol & Buluş Kırıkkaya, 2017). Özellikle afet risklerinin azaltılması için yapılan bu çok disiplinli yaklaşımın önemli bir parçası, devletin ve toplumun afetlere karşı nasıl tepki vereceğine dair belirlenmiş stratejilerdir.

Devletin ve Toplumun Depreme Yanıtı başlıklı bir sonraki bölümde, özellikle 6 Şubat 2023 tarihli depremlerin yol açtığı etkiler ve bu süreçte devletin ve toplumun nasıl bir karşılık verdiği detaylı bir şekilde incelenecektir.

1.3. DEVLETİN VE TOPLUMUN DEPREME YANITI

Kahramanmaraş'ın Pazarcık ilçesinde 6 Şubat 2023 tarihinde 7,7 büyüklüğünde ve Elbistan'da 7,6 büyüklüğünde iki büyük deprem meydana gelmiştir. İlk deprem, Türkiye tarihinde kaydedilen en büyük ikinci deprem olmuştur. Deprem sadece Kahramanmaraş'ta değil, fay hattı boyunca Suriye dahil en az 10 ilde yıkıma yol açmıştır. Kilis, Diyarbakır, Adana, Osmaniye, Gaziantep, Şanlıurfa, Adıyaman, Malatya ve Hatay'da büyük hasarlar meydana gelmiştir. Hükümet, sarsıntıların ve yıkımın boyutu nedeniyle depremden etkilenen bölge için uluslararası yardımı da içeren dördüncü seviye alarm ilan etti.

Türkiye'de 17 Ağustos 1999 tarihinde meydana gelen ve ABD Jeolojik Araştırmalar Kurumu (USGS) tarafından 7.6 olarak belirlenen deprem, Türkiye'deki siyasi değişimde rol oynamıştır. Afet yönetimi ve müdahaleye önem veren Adalet ve Kalkınma Partisi'nin 2002 yılında iktidara gelmesinde etkili olmuştur. AKP iktidarı döneminde depreme yönelik politikalar ve depremin hemen ardından yaşananlar, yapısal işlevsizliğe işaret ettiği yönünde tartışılmaktadır (Ünker, 2024).

2009 yılında yeni bir yasanın yürürlüğe girmesiyle AFAD olarak bilinen Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı kurulmuştur. AFAD'ın öncelikli hedeflerinden biri afet riskini azaltmaktır. Ancak Şubat 2023'te binlerce binanın çökmesi bu çabaların yetersiz kaldığına dair bir işaret olarak değerlendirildi. Üst düzey yetkililerin liyakat esasına göre atanmaması ve uygun denetim mekanizmalarının eksikliği ise ulusal krizin yönetiminde rol oynayan faktörler arasında yer almaktadır.

2003-2022 yılları arasında enflasyon ve döviz kurları üzerinden hesaplandığında 685 milyar lirayı bulan deprem vergilerinin nereye harcandığı konusunda şeffaflık bulunmamaktadır. Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne sunulan deprem tekliflerinin reddedilmesi de bu felaketteki ihmalin bir başka göstergesi olarak yorumlanmaktadır (Aktas, 2023).

Deprem öncesinde uygulanan politikalarda eksiklikler olduğu gibi, depremi takip eden kritik saatlerde de birçok açıdan eleştirilmiş eksiklik ve gecikmeler gözlemlenmiştir. Merkezi karar alma mekanizması, yerel yönetimlerin ve sivil toplumun müdahalesini bürokratik olarak engellemiş ve hükümetten talimat beklemeyi zorunlu kılmıştır. Türk Silahlı Kuvvetleri'nin afetlere müdahale yetkisi daha önce kaldırılmıştı. Yerel yönetimler ve sivil toplumun yanı sıra ordu da ilk 48 saat içinde harekete geçirilmemiştir. Deprem bölgesindeki polis eksikliği güvenlik sorunlarına yol açmıştır. 1999 depreminde ilk 12 saat içinde 35 binden fazla ordu mensubu görev yapmıştır (Özgen, 2023).

Acil durum müdahalesinde örgütlenme için belki de en önemli kanal olan iletişim altyapısı çöktüğü gözlemlendi. İnternet ve telefon hatları kesildi, iletişim sağlanamadı. Devlet organlarının etkin olmadığı yönünde eleştirildiği kritik saatlerde halk Twitter uygulamasını kullanarak enkazları bildirdi ve kurtarma çağrısı yaptı. Ancak hükümet, enkaz altında kalanların adres paylaşımlarını ve iş birliği koordinasyonunu zorlaştıran bir karar alarak 9,5 saat süren bant daraltma uygulamasına geçti (Garipoğlu, 2023). Afetin 3. gününde Ahbab Organizasyonu Türk Kızılay'ından 2050 çadır satın aldı. Bu süreçte hükümet krizin kontrol altında olduğunu belirterek sivil toplumdaki yardım talep etmedi (Çelenk, 2023).

“Başta depremler olmak üzere doğal afetlerin kentlerimizin değişimi ve kalkınması üzerinde etkileri bulunmaktadır. Kentler üzerindeki bu etkiler ülkenin genelini de dolaylı olarak etkilemektedir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde doğal afet kaynaklı meydana gelen kayıplar, gelişmekte olan ülkelere göre daha fazladır. Bu nedenle afet yönetim stratejileri üzerinde çalışmalar yapılmaktadır. Bu çalışmalar sonucunda gelinen noktada, afetlerin gerçekleşmesinden önce alınacak tedbir ve uygulanacak politikalar ile, afetin meydana getireceği zararlar minimize edilmeye çalışılmaktadır (Düzgün ve Yüçemen, 2007: 202).

Deprem gibi doğal afetlerde, halkın siyasi kurumlara yönelik güveni, kriz yönetimi ve yardım çabalarının koordinasyonunda nasıl bir rol oynadığını anlamak önem kazanmaktadır. Bu bağlamda, aşağıda “Siyasi Kurumlara Güven” başlıklı bölümde öncelikle siyasi kurumlara güven kavramı tartışılacak ardından siyasi kurumlara duyulan güvenin deprem sonrası toplumsal ve siyasi dinamiklere nasıl yansıdığını ve kriz yönetimine olan etkisini detaylı bir şekilde ele alınacaktır.

1.4. SİYASİ KURUMLARA GÜVEN

Siyasi güven, vatandaşların siyasi sisteme olan desteğini ve meşruiyetini kapsayan, hükümete yönelik duygularla pozitif, siyasi yabancılaşma ve mesafe ile negatif yönde uyum gösteren bir kavramdır (Citrin & Stoker, 2018). Siyasi güven, sosyal güveni artırabilir, sosyal etkileşimi teşvik edebilir ve politikaların etkili bir şekilde uygulanmasında rol oynayabilir. (André, 2014) Bazı yazarlar siyasi güvenin her türlü siyasi katılım için bir ön koşul olduğunu savunurken, diğerleri güven eksikliğinin daha yoğun vatandaş katılımına yol açabileceğini varsaymaktadır (Hooghe & Marien, 2012).

Siyasi kurumlara duyulan güven demokratik toplumların en önemli unsurlarından biridir. Bu araştırmanın hipotezlerinden biri "Devlet kurumlarına güven azaldıkça taban örgütlerine katılım artar" şeklindedir. Siyasi kurumlara duyulan güven vatandaşların yönetim sürecine katılımını artırır ve demokratik süreçlerin işlemlerini sağlar. Van der Meer ve Dekker'in iddia ettiği gibi, siyasi güven sistemi bir arada tutan yapıştırıcı ve politika mekanizmasının sorunsuz çalışmasını sağlayan yağlayıcı görevi görür (Dekker & Van Der Meer, 2011). Siyasi kurumlara duyulan güvenin azalması, demokratik süreçlerin sürdürülebilirliği açısından önemli bir tehdit oluşturmaktadır. Güven kaybı

seçmen katılımının azalmasına, siyasi kararların meşruiyetinin sorgulanmasına ve hatta siyasi istikrarsızlığa yol açabilir. Hükümete duyulan güven, rejim meşruiyetinin kritik bir unsurudur. Hükümetin kapasitesinin bireylerin devlete atfedilen meşruiyet algısını şekillendirmede kilit bir aktör olduğunu savunan araştırmalara göre, Afrika ülkelerinde daha yüksek kurumsal kapasitenin bireysel güven seviyelerinde artışla ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Öte yandan, zayıf kurumsal performans bireylerin hükümetlerine olan güvenlerinin azalmasına yol açmaktadır (Hutchison & Johnson, 2011).

Toplumsal güven ve siyasi kurumlar arasındaki ilişki incelendiğinde, bir kişinin diğerlerine karşı duyduğu güven düzeyi ne kadar yüksekse, siyasi kurumlara olan güveninin de o kadar güçlü olduğu görülmektedir. Birey ekonomik koşullarından ne kadar memnunsam, siyasi kurumlara olan güveni de o kadar güçlüdür. İktidar partisini destekleyen bir kişi, iktidar partisini desteklemeyen bir kişiye kıyasla daha yüksek düzeyde kurumsal güven sergilemektedir (Lühiste, 2006). Literatür, siyasi güvenin kurumsal katılım ile pozitif ilişkili olduğunu göstermektedir. Buna ek olarak, siyasi güvenin kurumsal katılım üzerindeki etkisi siyaseti anlamaya yönelik güvene bağlı olduğu bulunmuştur (Hooghe & Marien, 2013). Türkiye'de yapılan bir çalışma, siyasi güvenin zaman içinde geleneksel olmayan katılımı sürekli olarak negatif ilişkili olduğunu ortaya koymuştur (Russell, 2016).

Siyasi güvenin eğitim ve ekonomi ile ilişkisi de literatürde sıklıkla tartışılmaktadır. İsviçre'de yapılan bir araştırma, eğitim seviyesi düşük, finansal olarak risk altında hisseden ve siyasi olarak güçsüz vatandaşların en düşük siyasi güven seviyelerine sahip olduğunu ortaya koymaktadır (Scheidegger & Staerklé, 2011). Covid-19 salgını gibi kriz dönemlerinin kurumsal ve kişiler arası güven düzeylerinde artışa yol açtığı görüşünü destekleyen çalışmalar bulunmaktadır (Esaiasson vd., 2021).

Literatürde afet dönemlerinde güven kavramına farklı şekillerde yaklaşan çalışmalar bulunmaktadır. Çin'deki Wenchuan depremi örneğini kullanarak afete hazırlıkta güvenin rolünü araştıran bir makalede, hükümete duyulan güvenin algılanan risk ve hazırlık önlemleri ile pozitif ilişkili olduğu bulunmuştur (Han vd., 2021). Çin'de doğal afetlerin siyasi güveni nasıl etkilediğini inceleyen ve Wenchuan depremini araştıran bir başka çalışmada ise bulgular, vatandaşların resmi medyaya maruz kaldıkça hükümete olan güvenlerinin arttığına işaret etmektedir (You vd., 2020).

1.5.TABAN HAREKETLERİNE KATILIM İLE SİYASİ KURUMLARA DUYULAN GÜVEN VE İDEOLOJİK KONUM İLİŞKİSİ

Siyasi kurumlara güven, ideolojik kurumlara güven ve taban hareketleri, Türkiye'nin siyasi sahnesinde kritik bir bağlam oluşturmaktadır. Bu bağlamda, bireylerin siyasi kurumlara besledikleri güvenin, ideolojik inanç sistemlerine dayalı olarak nasıl şekillendiği ve bu güvenin taban hareketlerine olan etkisi önemli bir araştırma konusunu oluşturur.

Bu bölüm, Türkiye'deki siyasi ve ideolojik dinamiklerin taban hareketlerine ve sivil toplum faaliyetlerine olan etkilerini daha derinlemesine anlamaya yönelik bir çaba içermektedir. Bu bölümde, Türkiye'nin siyasi kurumlarına duyulan güvenin ve ideolojik kurumlara olan inancın, bireylerin taban hareketlerine katılımı ve bu hareketlere yönelik tutumları nasıl şekillendirdiği ele alınacaktır. Türkiye'nin siyasi atmosferindeki bu etkileşimleri analiz etmek, siyasi ve ideolojik bağlamda toplumsal katılımın anlamını daha iyi anlamak ve gelecekteki politik gelişmeleri öngörmek açısından önemli bir perspektif sunacaktır.

Bu araştırmanın hipotezlerinden biri "devlet kurumlarına güven azaldıkça taban hareketlerine katılım artar" şeklindedir. Türkiye bağlamında siyasi kurumlara güven literatürü incelendiğinde pek çok araştırma siyasi kurumlara duyulan güvenin nedenlerine ve sonuçlarına odaklanmaktadır (Akgün, 2001; Çakır, 2020a; Ertan et al., 2019)ç Bir diğer önemli araştırma hattı ise Türkiye'de siyasal güveni secim ekseninindi ele alan çalışmalardır(Demirtaş, 2021; Russell & Özge, 2016). Ek olarak toplumsal ve bireysel güvenin siyasi güvenle kesiştiği ekseninde çalışmalar bulunmaktadır (Çakır, 2020b; Eser, 2013; 2010; Girgin & Bayar, 2019).

Siyasi kurumlara olan güven, deprem gibi acil durumlar sırasında önemli bir rol oynar. Toplumun devlet tarafından etkili afet yönetim politikalarının ve yardım hizmetlerinin uygulanmasına ihtiyaç vardır. Bu nedenle, deprem anlarında siyasi kurumların etkin ve koordineli bir şekilde hareket etmesi, hızlı ve etkili bir müdahale sağlaması beklenir. Bu, toplumun kriz anlarında devlete olan güvenini artırabilir. Ancak, siyasi kurumların yeterince hızlı ve etkili bir tepki verememesi veya kriz yönetiminde başarısız olması, toplumda güvenin azalmasına ve siyasi kurumlara olan eleştirilerin artmasına neden olabilir. Dolayısıyla, deprem gibi doğal afetlerde siyasi kurumların kriz yönetiminde başarılı olması, toplumsal güvenin korunması açısından kritik öneme sahiptir.

17 Ağustos 1999 Marmara depremi odağında, devletin kriz anındaki tutumunun halkın devlete duyduğu güven duygusuna etkisini araştıran bir çalışmada toplumu oluşturan bireyler ve siyasi kurumlar arasındaki güven duygusunun kırılmasını vurguluyor. Araştırmaya göre, devlete duyulan güvenin belirleyicisi olarak devletin sunduğu hizmetlerin kalitesi ve vatandaşların bu hizmetlerden duyduğu memnuniyet olarak saptanmıştır. Ayrıca, hizmetlerin sunumundan önce vatandaşların beklentilerinin belirlenmesinin, tatmin düzeyini artırıcı bir etki yarattığı belirtilmektedir (Cetinkaya, 2010).

Türkiye'deki afet yönetişimi sürecinde yer alan aktörler arasındaki güven algısının güncel durumunu inceleyen bir başka çalışmada, 1999 Marmara depremleri sırasında sivil toplum kuruluşlarının oynadığı olumlu rolle birlikte, merkezi devletin güven kaybına uğradığı savunulmaktadır. Araştırma bulguları, sivil topluma duyulan güvenin devlet kurumlarına olan güvenin gerisinde olduğunu ve AFAD'ın daha açık bir yönetim yapısına sahip olmasına rağmen, toplumun en çok belediyelere güvendiğini ortaya koymaktadır (Çakı, 2020). Yerel yönetimlerin ve merkezi devlet kurumlarının, sivil toplum kuruluşlarıyla daha fazla iletişim ve iş birliği geliştirmesi gerekmektedir.

Bu araştırmanın hipotezlerinden biri "ideolojik konum sağa yaklaştıkça taban hareketlerine katılım azalır" şeklindedir. Türkiye bağlamında ideolojik konum literatürde sıkça tartışılmaktadır (Aydoğan & Slapın, 2015; Çarkoğlu, 2007; Çarkoğlu, 2012) Bu araştırmanın, ideolojik konum bağımsız değişkeni, 0'dan 10'a kadar olan, "0" en solu, "10" ise en sağı temsil ettiği bir ölçek üzerinden test edilmiştir.

Türkiye'de sağ kesim genellikle daha muhafazakâr ve dini bir kesimi temsil ederken, sol kesim ise genellikle daha seküler bir çizgiyi takip etmektedir. Sol kesim, toplumsal adalet, eşitlik ve bireysel özgürlük gibi değerlere önceliklendirirken, dini inançların ve geleneksel normların toplumsal yaşamı belirlemesine daha mesafeli durabilir. Bu kesim, genellikle laiklik ve çağdaşlık gibi kavramları ön planda tutarak toplumsal değişim ve reformları destekler. Türkiye'deki sol kesimin politik tercihleri genellikle sosyal adaleti ve demokratik hakları vurgular ve bu doğrultuda hareket eder. Türkiye'de sağ kesim genellikle daha muhafazakâr ve dini bir kesimi temsil etmektedir. Bu kesim, geleneksel aile yapılarına, dini değerlere ve kültürel normlara sıkı sıkıya bağlılık gösterir (Can, 2014).

Muhafazakarlık, genellikle toplumsal değişimlere karşı daha temkinli bir tutumu ifade ederken, dini inançlar da bireylerin ve toplumun yaşam tarzını etkileyen önemli bir faktördür. Türkiye'deki sağ kesimin politik ve sosyal tercihleri genellikle bu muhafazakâr ve dini değerlerle uyumlu bir şekilde şekillenir. Bu iki kesim arasındaki farklılıklar, Türkiye'nin siyasi ve toplumsal dinamiklerinde çeşitli tartışmalara yol açabilir (Hakkı Akın, 2017).

İdeolojik konum ve dini inançlar, deprem gibi doğal afetlerle başa çıkma sürecinde insanların tutumlarını ve davranışlarını etkileyebilir. Bazı insanlar, ideolojik pozisyonlarına dayalı olarak, depremin doğal bir olgu olduğunu kabul ederken, diğerleri ise bu tür olayları manevi bir anlamla yorumlarlar. Dini inançlar, deprem gibi felaketlerle başa çıkma sürecinde insanlara umut ve güç sağlayabilir; birçok kişi dua etmek veya ibadet etmek suretiyle ruhsal destek arar. Ancak, bazı durumlarda, dini inançlar da deprem sonrası travmayı artırabilir; çünkü bu tür olaylar, Tanrı'nın varlığına ve merhametine ilişkin soruları gündeme getirebilir (Doğanay, 2023; Güler, 2023).

İdeolojik ve dini faktörler, toplumun deprem sonrası toparlanma sürecini etkileyebilir; bazı gruplar, ideolojik bağlılıkları veya dini inançları temelinde dayanışma ve yardımlaşma ağları oluşturabilirken, diğerleri bu tür faktörlerin etkisiyle ayrışabilir veya kutuplaşabilir. Sonuç olarak, deprem gibi doğal afetlerle başa çıkma sürecinde ideolojik konum ve dini inançlar, toplumun tepkilerini ve toparlanma sürecini karmaşık bir şekilde etkileyebilir.

Türkiye literatüründe, deprem bağlamında dini basa çıkma yöntemleri önemli bir araştırma hattı olarak karşımıza çıkmaktadır (Doğanay, 2023; Gören, 2023a; Güler, 2023; Kula, 2002; Usta et al., 2024). Deprem gibi büyük yıkımlarla sonuçlanan toplumsal boyuttaki travmatik olaylar, söz konusu afete maruz kalan bireylerin yoğun bir şekilde dini basa çıkma yöntemlerine başvurduğunu

göstermektedir. Dini başa çıkma yöntemleri, bireylerin olayları anlamlandırma ve yorumlamada dini inançlara başvurması anlamına gelmektedir. Dini inançlar travmatik olaylarla başa çıkma sürecinde bir araç işlevi görür. Travmanın anlaşılmasında ve iyileşme süreçlerinde aktif rol oynar. Zorluklarla baş etmede sıkça başvurulan bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır (Gören, 2023).

2011 Van Depremleri'ne maruz kalmış bireyler üzerinde gerçekleştirilmiş bir çalışmada, bireylerin depremi anlama ve anlamlandırma süreçleri ile hazırlık durumlarını sosyoekonomik özellikleri üzerinden değerlendirmektedir. Depreme maruz kalmış 225 kişinin incelendiği araştırmada, sosyoekonomik özelliklerin deprem sürecini açıklama veya anlamlandırma mekanizmaları üzerinde etkili olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, deprem risk azaltma çalışmaları ile katılımcıların gelir düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre, katılımcılar depremlerin neden olduğu yıkımları, can ve mal kayıplarını kader olarak algılamaktadırlar. Araştırmaya katılanların büyük bir çoğunluğu (%88), yaşananları Allah'ın insanlara bir uyarısı olarak görmektedir.

Benzer şekilde, katılımcıların yarısından fazlasına (%67,5) göre, depremlerin temel nedenlerinden biri artan ahlaksızlıklardır. Söz konusu araştırmanın bir diğer şaşırtıcı sonucu ise, depremi rasyonel süreçlerin dışında anlamlandırılan ve doğal süreçlerin dışında referans arayan katılımcılar, depremlerle beraber dine yönelme eğiliminde artış göstermektedirler. Araştırmada elde edilen bulgulara göre, katılımcıların yarısından fazlası (%56,5), depremlerin ardından kendilerini daha dindar hissettiğini ifade etmiştir (Bilil, 2019).

1.6. DOĞAL AFETLERDE SOSYAL MEDYANIN ROLÜ

Taban hareketleri ortaya çıktığında, aşağıdan yukarıya kolektif eylem için organik bir alan yaratırlar. Sosyal medya platformları bu toplumsal hareketlerin harekete geçirilmesinde çok önemli bir rol oynamaktadır. Sosyal medya, toplulukların görüşlerini dile getirmeleri ve geniş bir bilgi yelpazesine erişmeleri için bağımsız bir platform sağlayarak siyasi meseleleri daha iyi anlamalarını ve yorumlamalarını sağlayabilir. Sosyal medya, bireylerin sivil hareketlere katılmaları için alternatif bir kanal sunarak mevcut yapısal engellerin aşılmasına yardımcı olabilir ve daha fazla katılımı teşvik edebilir. Bağlantılar kurarak, fikir alışverişini kolaylaştırarak ve kaynak paylaşımını teşvik ederek sosyal medya, mevcut siyasi sistem aracılığıyla çözüm bulamayan toplulukların harekete geçme gücünü artırma potansiyeline sahiptir. Bu ilerleme, bir topluluğun altta yatan sorunları ele almak, tekrarlanmasını önlemek ve kendi eylemleriyle anlamlı bir değişim yaratmak için kişisel sorumluluk aldığı anda gerçekleşir.

STK'lar da dahil olmak üzere tabandan gelen hareketler, modern kitle iletişim teknolojilerinin gelişmesi sayesinde daha fazla görünürlük kazanmıştır. Bu tür kuruluşların faaliyetlerinin kayıt altına alınması kolaylaşmış ve sonuç olarak daha etkili hale gelmişlerdir (Foweraker, 2001). Çin'de yapılan bir çalışmada, otoriter devlet düzeninde bile sosyal medyanın taban hareketleri sırasında kitle iletişimini kolaylaştırdığı ve devlet medyasının hakim olduğu alana meydan okuduğu gözlemlenmiştir (Fu ve Chau, 2014).

Sosyal medyanın düşük maliyetle bilgi yayma yeteneği, toplumsal hareketlerin boyut, hız ve kapsamının artmasına katkıda bulunmaktadır. Siyah bireylere ve topluluklara yönelik şiddeti protesto eden ve giderek büyüyen Black Lives Matter hareketini inceleyen bir makale ABD'deki çevrimiçi yayılımının boyutunu, 100'den fazla ülkeden 63,9 milyon tweet içeren bir veri kümesini inceleyerek ortaya koymaktadır (Giorgi vd., 2022). Ayrıca, tabandan başlayan Gezi Parkı hareketleri örneği üzerinden sosyal medyanın protestoları tetiklemedeki rolünü araştıran bir makalede, sosyal medya içeriklerinin söylem analizinin sonuçları,

protestolarla ilgili bilgilerin hem ulusal hem de uluslararası düzeyde yayılmasında sosyal medyanın önemine dikkat çekmektedir (Chrona & Bee, 2017).

Sosyal medya afet yönetimi ve müdahalesinde kritik bir rol oynamaktadır. Bu araştırmanın hipotezlerinden biri "sosyal medyadan haber alma sıklığı arttıkça taban hareketlerine katılım artar" şeklindedir. Literatürde afet dönemlerinde sosyal medya kullanımını farklı açılardan inceleyen çeşitli çalışmalar bulunmaktadır. Sosyal medyadaki gönüllü kitle kaynaklı katkının afet riskini azaltmadaki rolünü deprem örneği üzerinden inceleyen araştırma, bu uygulamaların politika yapıcıların afet öncesinde, sırasında ve sonrasında etkili kararlar almasını sağlayabileceğini ve bunun sonucunda risklerin azaltılabileceğini savunuyor (Kankanamge vd., 2019). Ayrıca sosyal medyanın sadece afetlerden sonra değil, uyarı sistemleri ile afetlerin önlenmesi için de kullanılması literatürde yer alan bir araştırma konusudur. Twitter'ın afet yönetimi ve planlamasında kullanımını değerlendiren bir çalışmada, bu sosyal medya platformunun uyarı gönderme ve kritik ihtiyaçları belirleme potansiyeli vurgulanmaktadır (Carley vd., 2016).

Sosyal medyanın yalnızca afet yaşanan bölgelerde değil, dünyanın hemen her yerinde faaliyet gösterme kabiliyetine vurgu yapan bir başka çalışmada ise Twitter kullanıcılarının afetler sırasında farkındalığı artırma ve yardım çabalarını koordine etmedeki rolüne dikkat çekilmektedir (Kusumasari & Prabowo, 2020). Twitter'ın yapısı, farklı doğal afetlerde insanların görüşlerini incelemek ve bireylerin sosyal medyayı afet yardımı amacıyla kullanmadaki davranış değişikliklerini araştırmak için bir fırsat sunmaktadır (Dong vd., 2021).

Sosyal medyanın toplumsal hareketleri şekillendirmedeki bir diğer önemli rolü de bireylerin resmi örgütlere ya da üyeliklere bağlı kalmadan proaktif olmalarını

sağlamasıdır. Merkezi bir lidere olan ihtiyacı azaltır ve koordinasyonu kolaylaştırır (Leong vd., 2015). Siyasi mücadele tanımının yeniden kavramsallaştırılmasını savunan bir araştırmada, taban hareketlerinde internet teknolojilerinin kullanımının kamuoyunu ve kamusal alanı genişletebileceği ve böylece katılımcı demokrasiyi güçlendirebileceği savunulmaktadır (Carty, 2010).

Literatürde sosyal medya araçlarının örgütlenmesi ve taban hareketleri üzerine farklı akademik çalışma yaklaşımları bulunmaktadır. Bazı çalışmalar sosyal medyadaki paylaşımları çerçeve analiziyle incelemektedir (örn., Bajpai & Jaiswal, 2011; Cretney & Bond, 2014). Bazı çalışmalar ise sosyal medyanın taban hareketlerini şekillendirmedeki rolüne odaklanmaktadır (örn., Fenton ve Barassi, 2011; Tye vd., 2018).

1.7.TÜRKİYE'DE SİVİL TOPLUM & TABAN HAREKETLERİ VE SOSYAL MEDYA KULLANIMI

Taban hareketleri ve sosyal medya, Türkiye'nin siyasi arenasında önemli bir etkileşim alanını temsil etmektedir. Bu etkileşim, toplumsal olayların dijital platformlarda nasıl şekillendiğini ve bu platformlar aracılığıyla nasıl bir güç kazandığını anlamak adına önemli bir konudur. "Taban Hareketleri ve Sosyal Medya" başlıklı bu bölüm, Türkiye'deki taban hareketlerinin sosyal medya üzerinden nasıl evrildiğini detaylı bir şekilde incelemeyi amaçlamaktadır. Sosyal medyanın, taban hareketlerinin ortaya çıkışı, organizasyonu ve yayılmasındaki rolü üzerine odaklanarak, dijital dünyanın toplumsal dinamiklere etkisini anlamaya çalışacak olan bu bölüm, özellikle Türkiye'deki sosyal ve politik olayların dijitalleşmesindeki değişimleri vurgulamayı hedeflemektedir. Bu bağlamda, Türkiye'deki taban hareketlerinin sosyal medya kullanımının, toplumun farklı kesimlerini bir araya getirme potansiyeli ve bu etkileşimin siyasi kurumlarla olan karmaşık ilişkisi üzerinde durulacaktır. Söz konusu incelemeler deprem felaketi sonrasında ortaya çıkan taban hareketlerinin sosyal medya

üzerinden nasıl koordine edildiğini ve bu etkileşimin siyasi kurumlara güven ile nasıl bir ilişki içinde olduğunu anlamaya yardımcı olacaktır.

Bu araştırmanın hipotezlerinden biri "sosyal medyadan haber alma sıklığı arttıkça taban hareketlerine katılım artar" şeklindedir. Literatürde afet dönemlerinde sosyal medya kullanımını farklı açılardan inceleyen çeşitli çalışmalar bulunmaktadır Türkiye literatüründe sosyal medya araçları ve taban hareketleri üzerine farklı akademik çalışma yaklaşımları bulunmaktadır. Kimi çalışmalar sosyal medyada kullanımı ve taban hareketleri arasındaki ilişkiyi yerel çevresel hareketler üzerinden vaka analiziyle analiziyle incelerken (Adıgüzel, 2019; Algül, 2015; Kökalan Çımrın, 2015; Korkmaz et al., 2018; Onat, 2017) kimi çalışmalar sosyal medyanın sağladığı dijital aktivizm alanının taban hareketlerine yarattığı yeni sanal boyutu ele almaktadır (Demirhan, 2022; Karagöz, 2013; Özüdoğru Erdoğan, 2021; Yeygel Çakır, 2017).

Bir diğer araştırma çizgisi ise gezi parkı sonrası meydana gelen taban hareketlerini sosyal medya bağlamında incelemektedir (Bal & Baruh, 2020; Bozkurt, 2016; Demirhan, 2014; Işık, 2013; Ogan & Varol, 2017; Şener, 2015; Yeygel Çakır, 2017).

Sosyal medya araçları sivil toplumun örgütlenmesinde ve etkin faaliyetler yürütmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Dijital mecralar, bireylerin fikirlerini ifade etmelerini, bilgi alışverişini ve haber almayı sağlar. Toplumun farklı kesimlerinden bireylerin benzer amaçlar doğrultusunda bir araya gelmelerine olanak tanır. Toplumsal değişim süreçlerinde bir aracıdır. Günümüzde sosyal medya kanalları, sivil toplum kuruluşlarının, aktivist toplulukların ve tabandan başlayan bağımsız hareketlerin benzeri görülmemiş bir hızda örgütlenmesine katkıda bulunur. Farklı seslerin duyulmasını sağlayan, özgürleştirici bir alan tanır. Diğer yandan, sosyal medya mecralarının olumlu özelliklerine ek olarak olumsuz yanları da vardır. Kimi durumlarda yanlış bilgi yayılmasına, bunun doğrultusunda kutuplaşmaya ve çatışma ihtimallerine neden olabilir. Bu

nedenledir ki sosyal medya kullanım pratiklerinin incelenmesi, sivil toplum ve taban hareketlerini anlamayı ve nihayetinde toplumsal değişim süreçlerindeki rolünü araştırmak önem taşır. Toplumsal hareket çalışmaları alanında geliştirilen kavram ve kuramlara dayanarak, yeni Bilgi ve İletişim Teknolojileri ve toplumsal hareketler arasındaki ilişki ve yeni iletişim teknolojilerinin sağladığı fırsat yapısı vurgulayarak, ulusal ve uluslararası toplumsal hareketlerin mobilize edilmesinde ve etkili sonuç vermesi üzerinde söz konusu teknolojilerin önemine dikkat çekmektedir (Hilal; Ün, 2018).

Dezenformasyon, yanlış bilgi ve sahte haberlerin yaygınlığı, sosyal medyanın dezenformasyonun yayılmasındaki rolü, dezenformasyonun toplumsal ve politik sonuçları Türkiye literatüründe sıkça tartışılmaktadır (Akyüz, 2021; Aydın, 2020; akmak, 2019; ömlekçi, 2019; Erkan & Ayhan, 2018; Ertem, 2019; Kırdemir, 2020; Soğukdere & Öztunç, 2020; et al., n.d.). Bir diğer araştırma çizgisi olarak doğal afetler ve deprem özelinde sosyal medya kullanımı ve dezenformasyon öne çıkmaktadır (Aydın, 2023; İlgin & Karagül, 2023; Koçyiğit, 2023; Serin & Ünlü, 2023; Yıldırım & Kurban, 2023).

Deprem gibi doğal afet anlarında, sosyal medya platformları sıklıkla haber alma ve iletişim aracı olarak kullanılır. Fakat bu durum olumlu yanları kadar bazı riskler de taşımaktadır. Sosyal medya kanalları deprem hakkında hızlı ve anlık bilgi akışına olanak sağlayarak, sıcak saatlerde ve ilk müdahaleler de hayati önem taşır. Öte yandan bu mecralardaki paylaşımların doğruluğu her zaman kontrol edilemez. Dezenformasyon ile mücadele etmek adına kullanıcıların sosyal medya kanallarında gördükleri paylaşımları doğrulamaları ve daha güvenilir kaynakları tercih etmeleri gerekmektedir. Sosyal medya kanalları etkin ve doğru şekilde kullanıldığında deprem gibi acil durumlarda kurtarıcı bir araç olabilir.

Doğal afetlerin bölgesel etkilerini ve toplumları nasıl olumsuz etkilediğini afet iletişimi odağında, Türkiye'de 6 Şubat tarihinde meydana gelen depremler bağlamında inceleyen bir araştırma özellikle, enkaz altında kalan depremzedelerin sosyal medya aracılığıyla konumlarını bildirebilmesi ve bu bildirimlerin arama kurtarma çalışmalarını kolaylaştırması gibi önemli avantajlar sağlaması bakımından sosyal medya kullanımının olumlu yönlerinin altını çizmektedir. Diğer yandan sosyal medyanın olumsuz tarafına da ışık tutarak yanıltıcı bilgilerin afet yönetim süreçlerine verdiği zararı gözler önüne sermektedir. Örnek olarak, Kahramanmaraş'taki depremde, yanlış adreslerin kasıtlı olarak yayılması, birçok kişinin kurtarılmasını gecikmesine sebep olmuştur (İlgin & Karagül, 2023).

Kahramanmaraş'ta 6 Şubat 2023 tarihinde yaşanan büyük depremi odak alan bir başka araştırma ise özellikle kriz zamanlarında, yanlış bilgi ve sahte haberlerin ortaya çıkma olasılığı arttığını savunmaktadır. Deprem sonrasında sosyal medyada dolaşıma giren pek çok haber ve bilginin yanlış ya da çarpıtılmış olması dezenformasyona sebep olmuştur ve arama kurtarma çalışmalarını sekteye uğratmıştır. Araştırma sonucunu deprem sonrasında sosyal medyada paylaşılan haberlerin pek çoğunun yanlış haber olduğu saptanmıştır (Aydın, 2023).

Kahramanmaraş merkezli depremler sonrasında Türkiye'deki sosyal medyada dezenformasyonla mücadele sürecini kriz iletişimi bağlamında inceleyen bir başka araştırma ise, İletişim Başkanlığı Dezenformasyonla Mücadele Merkezi (DMM) ve Anadolu Ajansı Teyit Hattı (AA Teyit Hattı) Twitter hesaplarını incelemiştir. Hem Dezenformasyonla Mücadele Merkezi hem de Anadolu Ajansı Teyit Hattı, depremler sonrasında dolaşımda olan paylaşımların doğrulanması ve yanlış bilgilerin saptanması için çabaladığı tespit edilmiştir. Araştırma sonuçları her iki kurumun doğal afet sonrasında sosyal medya üzerinden etkin bir kriz iletişimi sağladığını savunmaktadır (Koçyigit, 2023).

Sosyal medya paylaşımlarının deprem bilinci oluşturmada rolünü coğrafi konular üzerinden incelemeyen bir araştırmada Twitter uzman paylaşımlarını ve Türkiye Cumhuriyeti İletişim Başkanlığı'nın yayınladığı belgeler analiz ederek, Twitter'da coğrafi kavramların ve deprem uzmanlarının etkileşimlerinin önemli ölçüde arttığı belirlenmiştir. Araştırma coğrafi bilinç eksikliği nedeniyle sosyal medyada yayılan asparagas haberlerin dezenformasyon sorununa yol açtığını savunmaktadır. Afet bilincinin coğrafi konum bilgileriyle pekiştirilmesinin önemine işaret etmektedir (Yıldırım & Kurban, 2023). 6 Şubat tarihli depremlerin ardından Twitter'da yaşanan bilgi dezenformasyonunu inceleyen bir başka çalışma ise doğal afet gibi acil durumlarda sosyal medya platformlarında ortaya çıkan bilgi dezenformasyonunun sonuçlarını araştırmaktadır. Sonuçlar sosyal medyada yanlış bilgileri içeren paylaşımların ve dezenformasyonun adeta bir salgın gibi yay ildiğini göstermektedir (Serin & Ünlü, 2023).

Afet dönemlerinde sosyal medya paylaşımlarının oluşturduğu dezenformasyonunun geniş kitlelere etkilerini konu alan bir çalışma özellikle kriz anlarında algı yönetimi ile gerçekliğin yeniden inşasının sosyal medya platformları üzerinden yayılabileceğini savunmaktadır. Gerçekliğin çarpıtılması hızlı paylaşımlarla geniş kitlelere yayılmaktadır. Kontrol edilemeyen bilgi akışının deprem zamanlarında, komplo teorilerinin sıkça paylaşılmasına neden olmaktadır. Kahramanmaraş depremi sonrasında HAARP silahı iddialarının sosyal medya platformlarında sıkça paylaşılmıştır. (Akyıldız, nod.).

Giriş bölümünde, Türkiye'de taban hareketlerine katılım üzerine kapsamlı bir literatür taraması gerçekleştirilmiştir. Bu literatür taraması, çalışmamın temel hipotezlerini şekillendiren teorik çerçeveleri ve bulguları içermektedir. Aşağıdaki 'Veri ve Yöntem' bölümünde ise kullanılan metodolojik yaklaşımlar, veri toplama teknikleri ve analiz yöntemleri ayrıntılı bir şekilde ele alınarak, giriş bölümünde tartışılan konuların nasıl incelendiği açıklanacaktır.

2. BÖLÜM

VERİ VE YÖNTEM

Bu tez çalışması, hem ulusal hem de uluslararası literatürün bulgularını inceleyerek, Türkiye'deki son deprem felaketine bağlamında siyasi kurumlara olan güven ile taban hareketlerine katılım arasındaki ilişkiyi ele alarak aşağıda belirtilen hipotezleri sınamayı amaçlamaktadır.

AS : Türkiye'de taban hareketlerine katılım ve siyasete/siyasi kurumlara güven arasındaki ilişki nedir?

H1: Siyasi kurumlara duyulan güven azaldıkça taban hareketlerine katılım artar.

Siyasi kurumlara duyulan güven arttıkça taban hareketlerine katılım azalır.

H2: İdeolojik konum sağa yaklaştıkça taban hareketlerine katılım azalır.

İdeolojik konum sola yaklaştıkça taban hareketlerine katılım artar.

H3: Sosyal medyadan haber alma sıklığı arttıkça taban hareketlerine katılım artar.

Sosyal medyadan haber alma sıklığı azaldıkça taban hareketlerine katılım azalır.

Bu hipotezlerin sınanması, siyasi kurumlara güvenin, toplumun afet sonrası toparlanma ve iyileştirme süreçlerine olan katılımını anlamak açısından önemlidir. Bu çalışma, Türkiye'deki son deprem felaketi bağlamında siyasi kurumlara güvenin ve taban hareketlerine katılımın dinamiklerini daha iyi anlamak ve gelecekteki afet yönetimi stratejilerine katkı sağlamak amacıyla önemli bir adım olarak değerlendirilmektedir.

Bu tez çalışmasının kuramsal temeli ve veri seti Türkiye Güven Araştırması Projesi'ne dayanmaktadır. Türkiye Güven Araştırması Projesi, daha önce yapılan çalışmaların bulgularını ışığında güven kavramını bilim, medya ve siyaset gibi alanlardaki etkileriyle incelemektedir. Bu çalışmanın sonucunda güven olgusuna dair bir tür literatür haritası oluşturmak, yeni araştırma soruları üretmek ve çalışmanın niteliğine uygun güven ölçekleri geliştirmek hedeflenmiştir. Bu tez çalışması, araştırmanın siyasi kurumlara güven hattının uzantısını oluşturmaktadır. Bu doğrultuda çeşitli alanlarda güven kavramını ele alan geniş bir literatür kaynağı bulunmaktadır.

Bu çalışmalar, Web of Science akademik veri tabanından R Studio platformuna aktarılmış ve Bibliometrix paketi kullanılarak analiz edilmiştir. Güven kavramını içeren makaleler, çeşitli kriterlere göre sıralanmıştır; bu kriterler arasında tarih, disiplin ve alıntı sayısı yer almaktadır. Güvenin günümüzdeki araştırmalardaki yeri belirlenmek üzere 1991-2022 yılları arasındaki çalışmalar üzerinde odaklanılmıştır. Ayrıca, makaleler R Studio'da konu modelleme tekniği kullanılarak sınıflandırılmıştır. "Trust" anahtar kelimesini içeren makaleler, ilgili literatür 10 konu başlığı altında toplanmıştır. Bu 10 konu başlığından biri "Siyasi Kurumlara Güven" olarak belirlenmiştir ve bu başlık altında toplanan 411 makale tespit edilmiştir.

Araştırmaların yoğunluklu olarak “göç/göçmenlik/kimlik”, “ekonomi/ekonomik kriz”, “seçim/oy verme davranışları”, “medya” ve “demokrasi” temaları ile “siyasal güven/siyasi kurumlara güven” ilişkisi üzerine olduğu gözlemlenmiştir. Bu çalışma kapsamında, tezin konusu ve hipotezleriyle doğrudan ilişkili olan çalışmalar incelenirken, tezin konusu ve hipotezleriyle doğrudan ilişkilendirilmeyen araştırmalar analiz dışında bırakılmıştır. “Göç/göçmenlik/kimlik” ve “ekonomi/ekonomik kriz” temaları, bu çalışmanın araştırma sorusuyla doğrudan ilişkili olmadığı için analiz dışında bırakılmıştır. Ancak, “medya”, “demokrasi” temaları ile “siyasal güven/siyasi kurumlara güven” temaları, çalışmanın bağımlı ve bağımsız değişkenleriyle doğrudan temas ettiği için bu tez çalışmasının teorik temelini oluştururken kullanılan literatürü oluşturmaktadır.

Söz konusu literatürdeki makalelerin incelenmesi, siyasal güvenin ölçülmesi ve bu kavramın siyasi karar alma süreçlerindeki rolünün anlaşılması açısından önemlidir. Ayrıca, siyasi kurumlara güvenin, demokrasi, medya ve diğer faktörlerle nasıl etkileşim içinde olduğunu belirlemek, çalışmanın ana sorularına daha derinlemesine cevaplar sunabilir. Bu bağlamda, literatür taraması ve analiz çalışması, tezin temelini oluştururken önemli bir rol oynamaktadır ve çalışmanın niteliğine uygun güven ölçeklerinin geliştirilmesine de katkı sağlayabilir.

Bu çalışma, yukarıda belirtilen hipotezleri test etmek için nicel bir araştırma tasarımı kullanmaktadır. Buna göre, taban hareketine katılım ile siyasi kurumlara güven arasındaki ilişki, 2023 yılının Nisan ayında gerçekleştirilen 1204 katılımcıdan oluşan Türkiye Güven Araştırması Projesi ulusal anket verileri kullanılarak incelenmiştir. Anketin saha çalışması profesyonel bir kamuoyu şirketi tarafından gerçekleştirilmiş ve 12NUTS-1 istatistikî bölge, 30 il ve 98 ilçede yüz yüze görüşmeleri içermiştir; katılımcılar çok aşamalı, tabakalı, kümeli rastgele örnekleme prosedürü kullanılarak seçilmiştir. Toplam yanıt oranı yaklaşık yüzde 22'dir. Veriler, Türkiye Güven Araştırması Projesi kapsamında toplanmış ve RStudio Programı üzerinde düzenlenmiş ve analiz için hazır hale getirilmiştir. Bu veriler, tez ve makale çalışmalarında kullanılmak üzere bu çalışmada kullanılmıştır.

Çalışmada, değişkenlerin ölçülebilirliği ve sayısal verilerle anlamlı sonuçlar sunma kapasitesi göz önünde bulundurularak nicel araştırma yöntemi kullanılmaktadır. Birden fazla bağımsız değişkenin bir bağımlı değişkenle ilişkisini belirleme ve yorumlama açısından kullanışlı olan regresyon analizi yöntemi tercih edilmiştir. Bu yöntem, karmaşık güven olgusunu açıklama imkânı sağladığı için seçilmiştir. Dolayısıyla, regresyon analizi yöntemi aracılığıyla değişkenler arasındaki ilişkilerin detaylı bir şekilde analiz edilmesi, model oluşturulması ve sonuçlara ulaşılması hedeflenmektedir.

2.1. BAĞIMLI DEĞİŞKEN

Bu çalışmanın bağımlı değişkeni, katılımcının 6 Şubat Depremi'nden sonra taban hareketlerine katılıp katılmadığını ölçmeyi amaçlamaktadır. Bu doğrultuda, tabandan katılım değişkeni aşağıdaki ifadeyi içeren soruya verilen yanıtlardan oluşturulmuştur: "6 Şubat 2023 tarihinde meydana gelen Güneydoğu Anadolu Depremi için devletin resmî kurumları dışında yardım faaliyetleri yürüten gönüllü yardım faaliyetlerine destek verdiniz mi?" Yanıt, katılım için "1", aksi takdirde "0" olarak kodlanmıştır.

2.2. BAĞIMSIZ DEĞİŞKENLER

İlk hipotezi test etmek için, ankette bulunan "güven bataryası"ndan iki endeks geliştirdik. Bu batarya, "Kızılay", "AFAD" (Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı) , "AHBAP" (Dayanışma ve işbirliğine dayalı bir sivil toplum kuruluşudur) dahil olmak üzere bir dizi devlet ve sivil toplum kuruluşuna duyulan güven düzeyini ölçen bir dizi soru içermektedir, "Diyanet İşleri Başkanlığı", "Sağlık Bakanlığı", "Türk Tabipler Birliği", "Dünya Sağlık Örgütü", "Türkiye İstatistik Kurumu", "Yüksek Seçim Kurulu", "Türkiye Radyo Televizyon Kurumu" ve "Oy ve Ötesi" (Türkiye'de katılımcı demokrasiyi geliştirmek için harekete geçen gönüllü vatandaşlardan oluşan bir sivil harekettir). Güven bataryasındaki örtük yapıyı anlamak için, a) 0.5'ten düşük yüke sahip ve b) farklı bileşenler içinde benzer yüklere sahip maddeleri ("AHBAP" ve "Oy ve Ötesi") elediğimiz bir faktör analizi uyguladık. Yapılan faktör analizi sonucunda, devlete ilişkin kurumlar ve sivil toplum kuruluşları iki ayrı boyut olarak karşımıza çıkmaktadır. Tablo 1, sırasıyla "Devlet Kurumları" ve "Hükümet Dışı Kuruluşlar" olarak etiketlemeyi tercih ettiğimiz nihai üretilen boyutları göstermektedir.

Tablo 1. Faktör Analizi Güvenin Faktör Analizi Boyutları

	Devlet	Hükümet Dışı
Kızılay	0.89	0.13
AFAD	0.87	0.14
Diyanet İşleri	0.90	0.09
Sağlık Bakanlığı	0.79	0.21
Türk Tabipler Birliği	0.02	0.88
Dünya Sağlık Örgütü	-0.04	0.87
Türkiye İstatistik Kurumu	0.84	0.19
Yüksek Seçim Kurulu	0.91	0.11
TRT	0.92	0.17
Cronbach's α	0.96	0.73

İdeolojik konum bağımsız değişkeni, "Siyasette insanlar bazen Sağ ve Sol'dan bahseder. Kendinizi 0'dan 10'a kadar olan bir ölçekte nereye yerleştirirsiniz, 0 en sol ve 10 en sağ olmak üzere?" sorusu ile sorulmuştur. Ölçek 0 ile 10 arasında değişmektedir; burada "0" en solu, "10" ise en sağ temsil etmektedir.

Son hipotezi test etmek için Facebook, Twitter, Instagram, TikTok ve YouTube gibi sosyal medya platformlarından haber alma sıklığını soran soruyu aşağıdaki ifadelerle kullandık: "İnsanlar ülkemizde ve dünyada neler olup bittiğini anlamak için çeşitli kaynakları kullanabilir. Haber ve bilgi almak için aşağıdaki kaynakları ne sıklıkla kullanıyorsunuz? Lütfen her gün mü, haftada bir mi, ayda bir mi, ayda birden az mı, yoksa hiç mi kullanmadığınızı belirtir misiniz?" sorusu yöneltilmiştir. Soruya verilen yanıtlar aşağıdaki şekilde kodlanmıştır: "hiçbir zaman" = 1, "ayda birden az" = 2, "ayda bir" = 3, "haftada bir" = 4, "her gün" = 5.

Kontrol değişkenleri, bir araştırmada bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki ilişkiyi daha doğru bir şekilde anlamak için kullanılan önemli araçlardır. Bu değişkenler, dış etkenlerin etkisini kontrol altında tutarak ana

ilişkiyi açıklığa kavuşturmayı amaçlar. Araştırmanın kontrol değişkenleri yaş, cinsiyet ve gelir olarak yer almaktadır. Söz konusu değişkenlerden yaş kontrol değişkeni için katılımcılardan “*Öncelikle hangi yıl doğduğunuzu öğrenebilir miyim?*” (dtarih) sorusuna yanıt vermeleri beklenmiştir. Katılımcılara yaşlarını doğrudan sormak, doğum tarihlerinin yanlış hatırlanması veya yanlış belirtilmesi riskini taşıdığından, yaş bilgileri doğum yılları referans alınarak R Studio aracılığıyla hesaplanacaktır. Bu yöntem, tutarsız sonuçların önüne geçmek için tercih edilmiştir, zira doğrudan yaş bilgisi talep edildiğinde doğum tarihleriyle ilgili tutarsızlıklar ortaya çıkabilmektedir.

Bir diğer kontrol değişkeni olarak yer alan cinsiyet, ankette “*Görüşülen kişinin cinsiyeti*” (cins.) olarak yer almaktadır. Anket katılımcılarından bu soruya yanıt olarak 1 – “Erkek”, 2 – “Kadın” seçeneklerinden birini seçmeleri beklenmiştir. Cinsiyet verileri analiz sürecinde, "Erkek" için 0 ve "Kadın" için 1 olarak yeniden kodlanmıştır.

Sonuncu kontrol değişkeni olan gelir, ankette yer alan “*Toplam aylık hane halkı gelirinizi öğrenebilir miyim? Hanenizin aylık geliri okuyacağım aralıklarından hangisine girmektedir?*” (Z.12.) sorusuna verilen cevaplar ile analiz edilmiştir. Söz konusu sorunun yanıtları; 1 – “3.000 TL veya altı”, 2 – “3.001- 6.000 TL”, 3 – “6.001- 9.000 TL”, 4 – “9.001- 12.000 TL”, 5 – “12.001- 15.000 TL”, 6 – “15.001- 18.000 TL”, 7 – “18.001- 21.000 TL”, 8 – “21.001- 24.000 TL”, 9 – “24.001- 27.000 TL”, 10 – “27.001- 30.000 TL”, 11 – “30.001- 33.000 TL”, 12 – “33.001- 36.000 TL”, 13 – “36.001 TL veya üstü” şeklindedir.

Araştırmada kullanılan ankette yer alan tüm sorular için “Bilmiyor/Cevap Yok” seçeneği sunulmuştur. Ancak, veri analizi sürecinde, gözlem eksikliğini önlemek amacıyla bu iki yanıt (“Bilmiyor/Cevap Yok”) ıkarılmıştır. Bu araştırma sürecinde, veri toplama aşamasında katılımcılara sunulan seçeneklerin titizlikle değerlendirilmesi ve veri temizliği sürecinde gözlem eksikliği riskinin azaltılması üzerinde önemle durulmuştur. “Bilmiyor/Cevap Yok” opsiyonunun sunulması, katılımcıların herhangi bir soruyu yanıtlayamama durumunda tercih edebilecekleri bir seçenek olarak düşünülmüştür. Ancak, analiz sürecinde bu seçeneğin dikkate alınmaması, veri btnlyęnn ve sonuçların güvenilirliğinin sağlanması için gerekli bir adım olarak değerlendirilmiştir. Bu yaklaşım, çalışmanın metodolojik sağlamlığını ve sonuçların geçerliliğini güvence altına almayı amaçlamaktadır.

Hipotezlerimizi test etmek için üç ayrı lojistik regresyon modeli kurduk. Sonuçlar Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. Taban Hareketlerine Katılım Üzerine Lojistik Regresyon Modelleri

	Model 1	Model 2	Model 3
<i>Tahmin Ediciler Oranları</i>	<i>Odds Oranları</i>	<i>Odds Oranları</i>	<i>Odds</i>
Durdurma	0.60 * (-0.17)	0.11 *** (-0.06)	0.03 *** (-0.03)
Haberler için sosyal medya kullanım sıklığı	1.0 9 (-0.06)	1.1 (-0.07)	1.52 ** (-0.31)
İdeoloji	1.15 *** (-0.03)	1.16 *** (-0.03)	1.16 *** (-0.03)
Güven: Devlet kurumları	0.76 *** (-0.08)	0.76 *** (-0.08)	0.76 *** (-0.08)
Güven: Sivil toplum kuruluşları	0.9 5 (-0.07)	0.9 7 (-0.08)	0.97 (-0.08)
Yaş		1.02 *** (-0.01)	1.05 ** (-0.02)
Cinsiyet		0.8 5 (-0.12)	0.85 (-0.12)
Gelir		1.23 *** (-0.08)	1.24 *** (-0.08)
Haberler için sosyal medya kullanım sıklığı X Yaş			0.99 * (0.01)
Gözlemler	96 6	96 6	966
R ² Tjur	0.031	0.052	0.055
log-Likelihood	-610.473	-600.577	- 599.18 9

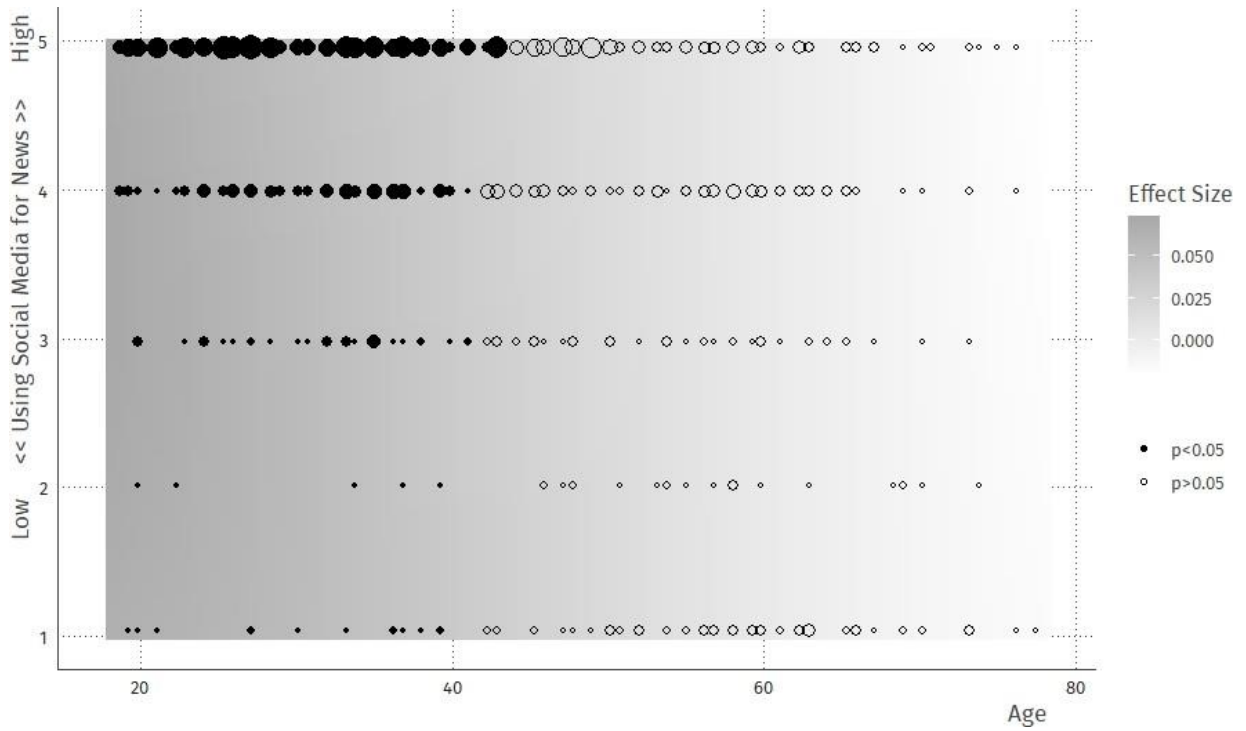
* $p < 0.1$ ** $p < 0.05$ *** $p < 0.01$

Tablo 2'de sunulan modeller, bu çalışma için belirlenen hipotezlerin ampirik kanıtlarını sunmaktadır. Model 1'in bulgularına göre, haberler için sosyal medya kullanımı değişkeni istatistiksel olarak anlamlı değilken, ideoloji ve güven değişkenlerinin analizi istatistiksel olarak anlamlı katsayılar sağlamıştır. Ancak, ideoloji değişkeni ters yönde çalışmıştır: sol eğilimli katılımcılarla karşılaştırıldığında, sağ eğilimli katılımcılar taban örgütlerine daha fazla katılma eğilimindedir. Hükümet kuruluşlarına güven değişkeni hipotez setine paralel bir katsayı üretmiştir. Hatırlayacak olursak, çalışma, devlet kurumlarına duyulan güven azaldıkça taban örgütlerine katılım olasılığının arttığını savunuyordu. Daha açık olmak gerekirse, hükümet kuruluşlarına güven endeksindeki bir birimlik artış, taban örgütlerine katılma olasılığını yüzde 24 azaltmaktadır. Sivil toplum kuruluşlarına güven değişkeni istatistiksel olarak anlamlı sonuçlar vermemiştir.

Model 2, Model 1'e yaş, cinsiyet ve gelir değişkenlerinden oluşan kontrol değişkenlerini eklemektedir. Model 1'de gözlemlediğimiz ilişkilerin Model 2'de de devam ettiğini görüyoruz. Dahası, Model 2'de Model 1'e ek olarak yaş ve gelir değişkenleri de istatistiksel olarak anlamlı sonuçlar üretmiştir. Daha açık olmak gerekirse, her ilave yaş taban örgütlerine katılma olasılığını yüzde 2 artırırken, gelir skalasında bir seviye yukarı çıkmak taban örgütlerine katılma olasılığını yüzde 24 artırmaktadır.

Son olarak, Model 3'te, yaşı sosyal medya araçları için önemli bir moderatör olmasını beklediğimizden, yaş ve sosyal medya kullanımı arasında bir etkileşim terimi ekledik. Aşağıdaki Tablo 3, sosyal medya kullanımı ve taban örgütlerine katılım arasındaki ilişkinin yaş tarafından yönetildiği bu ilişkiyi göstermektedir.

Tablo 3. Yaş ve Sosyal Medya Kullanımı Etkileşim Terimi Modeli

3. BÖLÜM

TARTIŞMA

Analiz sonuçları, sosyal medyadan haber alma sıklığı ile taban hareketlerine katılım arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki ortaya koymamıştır. Daha önce de tartışıldığı üzere, literatür sosyal medya kullanımının taban hareketlerinin yayılmasını kolaylaştırdığını öne sürmektedir (Carty, 2010). Araştırmada öne sürülen hipotezin Türkiye bağlamında doğrulanamamasının ardındaki nedenler araştırılmaya değerdir. Depremden sonra uygulanan politikalardan biri, halkın bilgiye erişimini kısıtlayan Twitter bant genişliğinin daraltılmasıdır. Türkiye'nin Dünya Basın Özgürlüğü Endeksi'nde 180 ülke arasında 165. sırada yer aldığı göz önünde bulundurulduğunda, acil durumlarda bilgi kalitesinin düşme ihtimali bulunmaktadır.

Sosyal medya kullanımının yaşla birlikte incelenmesi de önem taşımaktadır. Günümüz teknolojilerinin kullanım alışkanlıkları belirli yaş gruplarında farklı şekillenmektedir. Mevcut literatür bulguları, genç yetişkinlerin sosyal medyayı bilgi kaynağı olarak tercih ettiğini göstermektedir. Ancak güncel araştırmalar, medyaya olan güvenin tarihsel olarak en düşük seviyelerde olduğunu göstermektedir. 18 ila 24 yaş aralığındaki genç yetişkin bireyler arasında, haberlere güvenmeyenlerin sayısının güvenenlerin sayısından daha fazla olduğu belirlenmiştir (Russmann & Hess, 2020a). Gençlerin haber tüketim alışkanlıklarını ve beklentilerini belirlemek ve daha iyi anlamak amacıyla gençlerin haber tüketiminin dört ana boyutta analiz edilmesi gerekmektedir: tüketim süresi ve zamanları, alışkanlıklar ve davranışlar, kısıtlamalar ve medya okuryazarlığı (Klopfenstein Frei et al., 2024).

Üniversite öğrencilerinin çoğunluğu haber tüketimini hayatlarına dahil etmekte olsa da yaşlı insanların haber tüketme oranlarına ulaşamıyorlar. Üniversite çağındaki genç yetişkinler, yaşlı bireylere kıyasla daha az gazete okuma ve ağ haberlerini izleme eğilimindedir. Ayrıca, genç yetişkinlerin yaşlı bireylere oranla haberleri takip etmek için İnterneti daha fazla kullandıkları söylenebilir (Diddi & LaRose, 2006).

Gençlerin sosyal medyadan aldıkları haberleri nasıl algıladıkları ve kullanım pratikleri literatürde sıkça araştırılmaktadır (Boczkowski et al., 2018; Diddi & LaRose, 2006; Klopfenstein Frei et al., 2024; Russmann & Hess, 2020; Swart & Broersma, 2023; Xu, 2022). Ancak gençlerin sosyal medya uygulamaları üzerinden "tesadüfi şekilde haber aldığı" gözlemlenmektedir. Algoritmaların etkisiyle kullanıcıların karşısına çıkan içerikler şekillenmektedir. Bu da kullanıcıların uygulama içerisindeki önceki gezinme alışkanlıklarıyla ve popüler içeriklerin öne çıkmasıyla ilişkilidir (Swart & Broersma, 2023). Sosyal medya içeriklerinin türleri arasındaki sınırların giderek belirsizleşmesi özellikle genç yaş grupları için haberin ne olduğu konusunda farklı anlayışlara yol açmaktadır. Kültürel ve bilişsel olarak neyin haber olarak algılandığı, aynı zamanda bu içeriklere duyulan güveni de etkilemektedir. Instagram'ın sınırlı görsel ve metin içerik paylaşımına dayanması, geleneksel haber mecralarından farklılaşarak kullanıcıların yanlış bilgiyi ayırt etmesini zorlaştırabilmektedir. Bu sebeplerle gençlerin çağdaş haber algıları TikTok, X, YouTube gibi önde gelen diğer sosyal medya platformları üzerinden de incelenmeye değerdir.

Literatürde, ortaya çıkışı itibarıyla Instagram'ı bir eğlence uygulaması olarak tanımlayarak haber almak için uygun bir ortam olmadığını savunan çalışmaların (Alhabash & Ma, 2017;) yanı sıra gençlerin Instagram uygulamasını haber almak için kullanmalarında artış olduğunu ortaya koyan çalışmalar da mevcuttur. Öte yandan Instagram'ın genç yetişkinlerin bilgi kullanımının ayrılmaz bir parçası olmasına rağmen, genellikle Instagram'da bilginin aktif olarak aranmadığını gözlemlenmektedir (Anter & Kümpel, 2023).

“Dikkat süresi”, “multitasking yani “çoklu görev yapma”, “dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu (ADHD)” gibi kavramlar, sosyal medya kullanım alışkanlıkları üzerinde önemli etkilere sahip olabilir. Dikkat süresi, bir bilişsel fonksiyon olarak eğitilebilir niteliktedir. Çeşitli yöntemlerle ve pratiklerle konsantre olma ve odaklanma yetileri geliştirebilir. Sosyal medya platformalar kişilerin dikkat sürelerinde önemli bir etkiye sahiptir. Instagram, TikTok gibi sosyal medya uygulamalarının ara yüzleri kullanıcıların rahatlıkla farklı içerikleri incelemesine olanak tanımak adına hızlı kaydırma özelliğine sahip olacak şekilde tasarlanmaktadır. Sosyal medya içerikleri, farklı iletişim stratejileri ile kullanıcıların dikkatini çekecek ve söz konusu içeriklere maruz kalma sürelerini artıracak şekilde geliştirilmektedir(Bulut, 2023).Sosyal medya kullanım pratiklerini etkileyen bir diğer önemli fenomen ise “multitasking” yani çoklu görev yapma kavramıdır. Kişilerin üzerinde çalıştıkları, ilgilerini ve dikkatlerini verdikleri konular ve ortaya çıkacak sonuçların kalitesi üzerinde bir ilişki gözlemlenmektedir. Kişilerin aynı anda birden fazla görevle ilgilendikleri zamanlarda, ortaya çıkan sonuçların kalitesinin azaldığı savunulmaktadır. Ayrıca kişilerin bu görevler üzerindeki ürettikleri düşüncelerin derinliğinin de azaldığı öne sürülmektedir. Sosyal medya bu durumun yaşanmasına olanak sağlayan bir tasarıma sahiptir.

Bireyler sosyal medya kullanırken çoklu görev yapma eğilimi taşırlar. Bunun da ötesinde "bilinçsiz bir şekilde" çoklu görev yapma ihtimalleri de söz konusudur. Anlık bildirimler, uyarılar ve mesajlar kullanıcıların dikkatinin kolaylıkla dağılmasına neden olabilir. Ayrıca çoklu görev yapma hali insanların bilişsel yetenek düzeyleri bakımından bilginin işlenmesini güçleştirebilmektedir (Ophir et al., 2009). Çoklu görev sosyal medyadan haber alma bağlamında ele alındığında, kullanıcıların doğru ve güvenilir habere ulaşmasını, haberleri okurken geçirdikleri vaktin süresini ve kalitesini dolayısıyla da edindikleri enformasyonun kalitesini etkileyebilir.

Daha önce de açıklandığı gibi, bireyler kendilerini ideolojik olarak daha solda konumlandıkça taban hareketlerine katılımlarının artması beklenir ancak araştırmanın analizleri bu hipotezi çürütmekte ve kendilerini ideolojik olarak daha solda konumlandıran bireylerin taban hareketlerine katılımlarının azaldığını göstermektedir. Öte yandan, bireyler kendilerini ideolojik olarak daha sağda konumlandıkça taban hareketlerine katılım artmaktadır. Literatüre göre, en yüksek mobilizasyon seviyelerinin, gücün en yüksek olduğu toplumlarda gözlemlenebileceği öne sürülmektedir. Literatüre göre, gücün sol ve sağ partiler arasında paylaşıldığı toplumlarda en yüksek düzeyde hareketliliğin gözlemlenebileceği öne sürülmektedir (Koopmans & Rucht, 1995). 2023 seçimlerinde, iktidardaki parti ile muhalefet sol parti arasındaki benzer oy payları, ülkedeki ideolojik bölünmeyi işaret etmektedir. Araştırmadaki yüksek katılım oranları bu durumu desteklemektedir. Ancak, kendilerini "sağcı" olarak tanımlayan bireylerin taban hareketlerine neden katıldığını anlamak için, Türkiye'de "sağ" ve "sol" terimlerinin nasıl tanımlandığını sorgulamak gereklidir. Türk siyasetinde önemli bir yer tutan merkez sağ politikalarla sosyal hareketler arasındaki ilişkiyi inceleyen bir makalenin bulguları, merkez sağın yeni sosyal hareketlere "muhafazakâr" bir karakterle yanıt verdiğini göstermektedir (Levent, 2020).

Bu durumu etkileyebilecek değişkenlerden biri de Türk toplumunun dini yapısıdır. İslam dininin dayanışma ve yardımlaşmaya yaptığı vurgu, deprem sonrasında vatandaşların yardım çalışmalarına katılımını arttırmış olabilir. Sağ kanadın lideri Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın depremzedelere yardım çağrısı da kendilerini ideolojik olarak sağ kanatla özdeşleştirenlerin taban hareketlerine katılımını artırabilecek bir faktör olarak değerlendirilebilir. Bu durumu etkileyebilecek bir diğer faktör de milliyetçilik olabilir. Türkiye'deki devlet geleneği ulusal aidiyete vurgu yapmaktadır. Merkez sağ partiler, muhafazakârlıkla birlikte, milliyetçiliği toplumun geleneksel değerlerini karakterize etmek için bir araç olarak kullanmaktadır (Katılmış, 2020). Depremden sonra ulusal kimlik, siyasi kurumlara güven, sosyal hakimiyet yönelimi, öz-dönüşümlü yardım motivasyonları ve çoğu yardım etme davranışının arttığını göstermektedir. Bu sonuçlar, insanların doğal afetlerin ardından ortak bir ulusal kimlik altında bir araya gelerek ve sosyal statükonun destekçisi olarak hareket ettiğini ortaya koymaktadır (Gabrielsen). Çalışmanın konusu olan deprem sırasında ortaya çıkan milli duygular, bu hareketlere katılımın artmasına katkıda bulunmuş olabilir.

İdeoloji kavramını ve yaş kavramını birlikte ele almak, araştırmanın sonuçlarına ışık tutabilir. Araştırmanın bağımsız değişkenlerinden biri olan ideolojik konum bağlamında yaş kontrol değişkeninin önemli bir rol oynadığı söylenebilir. Hatırlayacak olursak her ilave yaş taban örgütlerine katılma olasılığını yüzde 2 artırmaktadır. İdeolojik görüşler, ergenlik, genç yetişkinlik ve yaşlılık gibi hayatın farklı evrelerinde bireylerin değerleri, inançları ve dünya görüşleri ile şekillenmektedir. Literatürde ideolojik konum ve yaş ilişkisi kapsamlı şekilde ele alınmaktadır. (Cutler et al., 1980; Cutler & Kaufman, 1975; Franssen et al., 2013; Krosnick & Alwin, 1989; Oh, 2023; Ray, 1985) Sol kanada doğru kaymanın 40 yaş altı gençlerde daha olası olduğunu, sağa doğru kaymanın ise 55 yaş üstü daha yaşlı yaşlarda meydana geldiği görülmektedir (Geys et al., 2022).

Yaşlı bireylerin gençlere göre daha muhafazakâr olduğu gözlemi, toplumun zamanla daha muhafazakâr bir yöne evrildiği bulgusuyla örtüşmektedir (Bond & Messing, 2015). Yaşlı bireyler, yaşam deneyimlerinin her bir sonraki aşamasının toplam deneyimlerine oranının azalması nedeniyle, genel olarak, tutumlarını ve değerlerini değişime karşı daha az esnek hale getirebilirler. Bu durum, yaşlılık dönemindeki bireylerin, yeni bilgileri ve deneyimleri kabul etme konusunda daha az istekli olabilecekleri ve bu doğrultuda daha muhafazakâr tutuma sahip olacakları anlamına gelmektedir (Glenn, 1974)

Literatürde sıkça tartışılan deprem gibi doğal afetlerle başa çıkmada dini inançların önemi, araştırma hipotezini destekler niteliktedir (Doğanay, 2023; Gören, 2023b, 2023c, 2023a; Kula, 2002). Bu olgu dinin kültürel olarak merkezi bir rol oynadığı toplumlardaki deprem mağdurlarında giderek daha fazla vurgulanmaktadır (Feder et al., 2013). Kimi bireyler bir dini başa çıkma yöntemi olarak deprem sonrası yardımlara katkıda bulunmuş olabilir.

Araştırma hipotezini destekleyen bir bulgu olarak, yapılan analizlere göre, siyasi kurumlara güven arttıkça taban hareketlerine katılım azalmaktadır. Bu da bize doğal afetlerde siyasi kurumların önemini bir kez daha hatırlatmaktadır. Afet risk algısı araştırmalarında toplu etkililik kavramı göze çarpmaktadır. Toplu etkililik bakış açısına göre, genel olarak mevcut olan sosyal kaynaklar - genellikle sosyal sermaye olarak adlandırılanlar - bireysel risk azaltımını teşvik etmek için tek başına yeterli değildir; bu kaynakların etkinleştirilmesi için kolektif eylemi gerçekleştirme yeteneği de gerekir. Bu nedenle, toplu etkililik, iki temel bileşeni bir araya getirir: sosyal uyum (yani güven ve dayanışma) kolektif eylemin temeli olarak ve sosyal kaynakların eyleme dönüştürüldüğü belirli görevlerle ilgili etkililik inançları olarak. Toplu etkililik bileşenlerinin risk ve başa çıkma inançları üzerinde farklı etkilere sahiptir: sosyal uyum, risk algısını ve korkuyu azaltırken, vatandaş gruplarına olan etkililik inancı önleyici ve katılımcı eylemlerle artmaktadır (Babcicky & Seebauer, 2020).

Prososyal davranış kavramı, deprem sonrası yardım faaliyetlerine katılımının altında yatan motivasyonu anlamlandırmada yardımcı olabilir. Prososyal davranış, toplumun geniş bir kesiminin etkilendiği afet ve yakın tarihte yaşanan Covid-19 pandemisi gibi kriz zamanlarında yaygın şekilde gözlemlenmektedir. Ortak kaderle başa çıkma davranışları, toplumsal olarak grup kimliğini pekiştirerek daha güçlü topluluk bağlarının kurulmasına neden olmaktadır (Espinosa et al., 2022). Bu davranışlar genellikle başkalarına yardım etmek, destek olmak, paylaşmak, bağış yapmak ve empati göstermek gibi eylemleri kapsar. Prososyal davranışlar, insan ilişkilerinin temelinde yer alır ve toplumların dayanışma ve yardımlaşma kültürünü güçlendirir. Yaşlı kişiler, genç kişilere oranla daha fazla prososyal davranış göstermektedir (Rosi et al., 2019). Yaşlı bireyler, genç yetişkinlere kıyasla, toplumun ortak iyiliğine katkıda bulunmada daha fazla eğilim gösterirler. Yaşlı yetişkinler diğer insanların iyiliği için artan bir duyarlılık sergilemektedir. Literatürde yer alan bu bulgular, araştırmanın bulgularına göre yaş artıçça yardım hareketlerine katılımın artmasını destekler niteliktedir.

Şili depremi örneği üzerinden yapılan bir çalışma, deprem sonrasında afetle ilgili yardım etme davranışlarında artış olduğunu ve ulusal kimlik düzeylerinin yükseldiğini göstermektedir. Deprem sonrası ulusal kimlik duyguları, yardım faaliyetleri için motivasyon sağlamaktadır. Deprem merkezine yakınlık ve yardım hareketlerine katılım arasında da ilişki saptanmıştır (Maki et al., 2019). Diğer taraftan Japonya depremi bağlamında yaşlı bireylerin afet yardımı üzerine prososyal davranışı zayıflarken, daha genç gruplarda prososyal davranışların güçlendiği gözlemlenmiştir (Sawada et al., 2023). Farklı ülkelerde farklı sonuçların gözlemlenmesi ülkelerin ideolojik, sosyokültürel ve ekonomik bağamlarını da gözleterek prososyal hareketlerin araştırılmasının gerekliliğine işaret etmektedir.

Felaketlerden sağ kalan insanlar yaşadıkları travmatik deneyimi anlamlandırma ihtiyacı taşımaktadırlar. Literatürde felaket sonrası deneyimlerin olumlu yönlerini ele alan farklı çalışmalar bulunmaktadır. Çalışmalar “posttraumatic growth” yani “travma sonrası büyüme” (Amarsanaa et al., 2023; Çam & Demirkol, 2019; El-Gabalawy et al., 2021; J. Wang et al., 2011) ve “stress-related growth” yani “strese bağlı büyüme”(Gerstner et al., 2020; Han & Sa, 2022; Kyutoku et al., 2021; Leiva-Bianchi et al., 2019; Peters et al., 2021; M. Yıldırım & Arslan, 2021) kavramları etrafında tartışılmaktadır. Çalışmalar depremlerin ardından insanların empati duygusuyla beraber posttravmatik büyümenin ve prososyal davranışların arttığını savunmaktadır (Liu et al., 2021; Qin et al., 2016; W. Wang & Wu, 2020).

Literatürdeki bulgularla tutarlı olarak siyasi güvenin etkisi de tartışılmaktadır. Devlete güven düzeyi yüksek olan bireylerin olası depremlerin sonuçlarını daha düşük algıladıkları ve daha az hazırlık yapma eğiliminde oldukları tespit edilmiştir (Han vd., 2017). Buna ek olarak, hükümetin ve yerel yetkililerin tehlike hakkında daha fazla bilgiye sahip olduğunu veya tehlikeden korunmak için daha fazla sorumluluk taşıdığını düşünen bireylerin, hükümetin tehlikeyi azaltma kabiliyetine ve istekliliğine daha yüksek düzeyde güven duydukları görülmüştür (Murphy vd., 2018). Öte yandan, sivil toplum kuruluşlarına güven ile taban hareketlerine katılım arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

İdeolojik yönelim ve siyasi kurumlara güvenin taban hareketlerine katılımındaki açıklayıcı gücü, demografik değişkenler analize eklendiğinde bile istatistiksel olarak anlamlı olmaya devam etmektedir. Yaş ile taban hareketlerine katılım arasında pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bu bulgu, yaşın artmasıyla birlikte taban hareketlerine katılımın da arttığını işaret etmektedir.

Yaşın taban hareketlerine katılım üzerindeki etkisini, genç nüfusun politik aktivizme olan ilgisi ve farkındalığı bağlamında ele almak önem taşır. Siyasi katılımın yaşa bağlı olarak değişen bir süreç olduğunu ve gençlik döneminin siyasi bilinçlenme ve aktivizm için önemli bir zaman dilimi olduğunu vurgulanabilir. Ayrıca, yaşın siyasi katılım üzerindeki etkisinin anlaşılması, yaşa göre hedeflenmiş politika ve programların geliştirilmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda, yaşın taban hareketlerine katılım üzerindeki etkisinin daha detaylı şekilde incelenmesi, siyasi katılımı teşvik edici politika önerilerinin belirlenmesine katkı sağlayabilir. Gençlerin genel olarak yaşlı bireylere oranla daha az yurttaşlık ve siyasi katılım gösterdiği Flanagan ve Levine (2010) tarafından belirtilmiştir. Kimi gençlerin aktif bir şekilde siyasi katılım gösterdiği görülse de birçok genç toplumsal sorunlardan kopuk, alaycı ve umutsuz olma gibi nedenlerle kamu yaşamına ilgisiz kalmaktadır. (Gordon & Taft, 2011)

Hatırlayacak olursak araştırmada taban hareketlerine katılım, deprem sonrası yardım hareketlerine katılım olarak incelenmişti. Yaş ilerledikçe taban hareketlerine katılımın artması bulgusunun bir açıklaması olarak ekonomik durumun göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Genç bireylerin, deprem sonrası yardımlarda bulunmak için sahip oldukları mevcut kaynaklar ve imkanlar, daha ileri yaşlardaki bireylere kıyasla genellikle daha düşük olabilir. Bu durum, gençlerin yardım hareketlerine katılımının ekonomik durumlarından kaynaklanan kısıtlamalarla etkileyebileceğini düşündürmektedir. Sosyoekonomik statüye göre gençlerin katılım düzeylerinin değişikliği; daha düşük sosyoekonomik arka plana sahip gençlerin daha yüksek sosyo ekonomik statüdeki akranlarına göre daha az anlamlı fırsatlara sahip olmalarından kaynaklanmaktadır(Terriquez, 2015). Bu bağlamda, yaşın artmasıyla birlikte ekonomik koşulların iyileşmesinin, bireylerin taban hareketlerine katılımını artırabileceği ve bu tür toplumsal olaylara aktif olarak dahil olma olasılığını artırabileceği düşünülebilir. Bu durum, yaşın taban hareketlerine katılım üzerindeki etkisinin anlaşılmasında önemli bir faktör olabilir.

Bir diğer kontrol değişkeni olan gelir analize eklendiğinde, gelir ile taban hareketlerine katılım arasında benzer bir pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmuştur. Gelir arttıkça taban hareketlerine katılım da artmaktadır. Ancak kontrol değişkeni olarak cinsiyet ile taban hareketlerine katılım arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Gelir seviyesi, bireylerin siyasi katılım ve güven düzeylerini etkileyen önemli bir faktördür. Bu araştırmanın bağımsız değişkenlerinden olan siyasi kurumlara güven ve gelir ilişkisi üzerine literatürde pek çok çalışmaya rastlanmaktadır.(Bobzien, 2023; Clench-Aas & Holte, 2021; Lee et al., 2020; Shamaileh & Chaábane, 2021; Zmerli & Castillo, 2015). Bireylerin gelir eşitsizliği algılarının siyasi kurumlara duydukları güveni etkilediği gözlemlenmektedir. (Zmerli & Castillo, 2015). Aynı zamanda bireylerin ekonomik refah ve gelir eşitsizliği algıları, politik güvenin de kritik bir belirleyicisidir (Lee et al., 2020).

Katılımcıların cinsiyetleri üzerinde geręekleřtirilen analizler, toplumsal hareketlere katılım ile siyasi kurumlara duyulan güven arasındaki ilişkiyi anlamamızı sağlayabilir. Cinsiyetin, bireylerin siyasi kurumlara güven düzeyi ve taban hareketlerine katılım eğilimleri üzerindeki etkisini değerlendirmek, araştırmanın amacına önemli bir katkı sağlayabilir. Kadınların aktif katılımını teşvik etmenin ve politika ile demokrasiye feminist bir bakış ağısıyla yaklaşmanın, kadınların etkili katılımını artırabileceğini ve politik eylemi ile toplumsal hareketliliği engelleyen ataerkil yapıları sorgulayabileceği literatürde tartışılmaktadır (Sekhon, 2006). Literatürde kadınlara yönelik taban hareketleri ve kadınların katılımı sıkça tartışılmaktadır (Burton, 2004; Chakma, 2016; Godden et al., 2020; Khandekar et al., 2023; Waldron, 2018).

Literatürde yer alan "Grassroots women", ekonomik, sosyal ve siyasi dışlanmanın etkisi altında olan kırsal veya kentsel topluluklarda yaşayan, ekonomik olarak güçlük çeken kadınlar için kullanılan bir terimdir. Bahsi geçen grupta yer alan kadınlar, kendi topluluklarının gerçeklerini ve gereksinimlerini tanıyarak, kendi savunmasızlıklarını azaltmak, aile üyelerinin yaşam koşullarını geliştirmek ve kendi hayatlarını etkileyen karar alma süreçlerine daha fazla katılım sağlamak amacıyla çeşitli stratejiler geliştirmeye yönelirler (do Livramento Gonçalves et al., 2021).

SONUÇ

Doğal afetlerin bir sonucu olarak taban hareketlerinin ortaya çıkması hem akademisyenler hem de hükümetler için giderek artan bir endişe kaynağıdır, ancak literatürde hala önemli boşluklar vardır. Bu ilişkiyi anlamak özellikle otoriter ortamlar bağlamında önemlidir. Bu tür ortamlarda toplumsal hareketler ve sosyal medya kullanımı üzerine yapılan çalışmalar yetersizdir. Mevcut çalışmalarda metodolojik çeşitliliğin sınırlı olması nedeniyle Türkiye bağlamının mevcut literatürü genişletmek için eşsiz bir fırsat sunduğu gözlemlenmiştir. Siyasi kurumlara güven ve bireylerin taban hareketlerine katılımı literatürde dikkate değer bir konudur. Ancak bu ilişkinin doğal afetler sonrasında incelenmesine ilişkin literatürde bir boşluk bulunmaktadır. 6 Şubat 2023 tarihinde, Richter ölçeğine göre 7.7 ve 7.8 büyüklüğünde iki deprem Türkiye ve Suriye arasındaki sınır bölgesini vurmuştur. Depremi ardından, devlet kurumlarının afet müdahale ve kurtarma çalışmalarındaki etkisiz ve yetersiz müdahaleleri toplum tarafından eleştirilmiştir. Sivil toplum, depremzedeleri kurtarmak ve onlara yardım etmek için ülke çapında seferber oldu ve örgütlendi. Bu arka plan, siyasi kurumlara duyulan güven ile taban hareketleri arasındaki ilişkiyi araştırmak için eşsiz bir fırsat sunmaktadır. Bu çalışma, çağdaş teorileri test ederek ve Türkiye bağlamında siyasi katılım ve sosyal medya kullanımı arasındaki ilişkiyi açıklığa kavuşturarak, özellikle 6 Şubat Depremi sonrasında yardım amaçlı halk hareketlerine katılım ve siyasi kurumlara güven arasındaki ilişkiye odaklanarak bu eksiklikleri gidermeyi amaçlamaktadır. Araştırma Türkiye Güven Araştırması verilerine dayanarak hipotezleri test etmek için nicel bir araştırma tasarımı kullanmaktadır.

Her şeyden önce, bulgular sosyal medyanın taban hareketlerinin katılımı üzerinde bir etkisi olmadığını göstermektedir. Sosyal medya haberlerine daha fazla maruz kalmanın deprem sonrası yardım için taban hareketlerine katılımı artırdığı görüşünü destekleyen mevcut kanıtların aksine, bulgularımız bu argümanları desteklemek için yeterli kanıt sağlamamıştır. Günümüzde ifade özgürlüğü eksikliği ve internet kullanımına getirilen kısıtlamaların Türk halkının doğru bilgiye erişimini engellediği söylenebilir. Literatürde Türkiye'de siyasi konularda sosyal medya araçlarına duyulan güven eksikliğine dikkat çeken (Arklan, 2016) ve sosyal medyanın haber kaynağı olarak önemli bir rol oynamasına rağmen kullanıcılarını pasif bir konumda bıraktığını vurgulayan (Şener, 2015) çalışmalar bu duruma ışık tutabilir.

Özellikle genç kullanıcılar için sosyal medya içerikleri arasından nelerin haber olarak algılandığı tartışılan bir konudur. Ayrıca gençlerin haber içeriklerine bilinçli şekilde ulaşmadıkları ve tesadüfi bir şekilde maruz kaldıkları ortaya konmuştur. Bu da maruz kaldıkları enformasyonun bilişsel olarak işlenmesinde sorunlar yaratabilmektedir.

Günümüzde sıkça tartışılan “dikkat süresi”, “multitasking yani “çoklu görev yapma”, “dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu” gibi kavramlar sosyal medya kullanım pratiklerini ve sosyal medyadan haber alma alışkanlıklarını anlamlandırmaya ışık tutabilir. Gençlerin sosyal medya platformlarında sıkça vakit geçirmesi literatürde ortak kabul görürken, sosyal medyadan aldıkları haberleri nasıl algıladıkları ve bunun siyasal katılım gibi kavramlar üzerindeki etkileri tartışılmaya değer bir boşluğa işaret eder. Toplumsal hareketlerin ortaya çıkışında önemli bir rol oynayan ve özellikle örgütlenme ve iletişim sağlama gibi işlevleri açısından etkin bir mecra olan sosyal medya, kolektif dinamiklerin anlaşılması farklı perspektiflerden incelenmeye değerdir.

İkinci olarak, bulgular kendilerini ideolojik olarak daha solda konumlandıran bireylerin deprem sonrası yardım amaçlı taban hareketlerine katılımlarının artacağı hipotezini desteklememektedir. Bu bulgu ilk bakışta şaşırtıcı görülebilir, ancak Türkiye'nin sosyo kültürel yapısıyla birlikte değerlendirilmesi önemlidir. Kendilerini daha sağda konumlandıran bireylerin taban hareketlerine katılımının artmasını anlamak için "Türkiye'de 'sağ' ve 'sol' nasıl tanımlanıyor?" sorusunu sormak faydalı olacaktır. Sosyal bilimciler genellikle kendilerini sağ tarafta konumlandıran bireyleri ifade eden muhafazakârlığı ve kendilerini sol tarafta konumlandıran bireylerden oluşan liberal görüşü karşıt ideolojiler olarak birçok farklı şekilde tanımlansa da, muhafazakarlığın genellikle değişime karşı direnç ve mevcut düzeni savunma eğilimi ile eşitsizliği tolere etme gibi iki ana bileşenden oluştuğu konusunda ortaklaşmaktadır (Cornelis et al., 2009).

Ayrıca, Türkiye'nin dini ve otoriter yapısının da bu olguyu açıklamada rol oynayabileceği düşünülmektedir. Türkiye bağlamında, literatürde İslam'ın siyasi otoriteye itaate yönelik güçlü bir çağrısı olduğundan bahsedilmektedir (Kalaycıoğlu, 2018). Hem İslam'ın dayanışma üzerine vurgu yapması ve hem de sağ kanat lideri Erdoğan'ın deprem yardımı çağrısı, analiz sonuçlarında belirtildiği gibi kendilerini daha çok sağda konumlandıran bireylerin katılımının artmasına katkıda bulunmuş olabilir. Bu fenomen aynı zamanda sağcıların milliyetçi eğilimleriyle de açıklanabilir. Kendilerini sağcı olarak tanımlayan nüfus, depremi takiben milliyetçi duygularla yardım çabalarına katılmış olabilir. Ülkenin kutuplaşmış yapısı ve kişilerin gündelik hayatta etkileşim içerisinde oldukları sosyal bağlantılarının görüşleri ve ideolojileri, yeni fikirlere maruz kalınma olasılığını etkilemektedir (Huckfeldt et al., 2004). Demokrasi ve siyasal katılım bağlamında sosyal bağlantılar ve ideoloji ilişkisi, kolektif örgütlenmelerin ardında yatan motivasyonları anlamak için önemli olacaktır.

Kendilerini daha sağda konumlandıran bireylerin deprem sonrası yardım hareketlerine, kendilerini daha solda konumlandıran bireylere nazaran katılımlarının artmasını açıklayabilecek başka bir kavram ise dini başa çıkma yöntemleridir. Deprem gibi doğal afetler sonrasında travmalarla başa çıkmada dinin önemine işaret eden çalışmalar, araştırma bulgularını destekler niteliktedir. Türkiye dinin kültürel ve toplumsal yapıdaki yerini göz önünde bulunduracak olursak deprem mağdurlarına yardım etme amacıyla yardım hareketlerine katılmak adına motivasyon sağlamış olabileceği düşünülmektedir.

Deprem gibi felaket travmalarının bireysel ve toplumsal boyuttaki etkilerini anlamak için insanların felakete verdikleri tepkilerin ve davranışlarının bir süreç olarak incelenmesi oldukça faydalı olabilir. Felaketin hemen ardından yaşananlar ve travmanın etkileri, ilerleyen yıllarda da devam edebilir. Bu nedenle, felaket sonrası dönemde ortaya çıkan tepkilerin ve travmanın etkilerinin uzun vadeli seyrini incelemek, travmanın bireylerin davranışları ve toplum üzerindeki etkilerini daha iyi anlamamıza yardımcı olabilir. Bu sürecin anlaşılması, felaket sonrası iyileşme ve toplumsal hareketlerin etkilerini tespit etmek için ipuçları sunabilir.

Yapılan analizler, siyasi kurumlara güven azaldıkça taban hareketlerine katılımın arttığı hipotezini desteklemektedir. Bildiğimiz kadarıyla bu bulgular, siyasi kurumlara duyulan güven ile deprem sonrası yardım için taban hareketlerine katılım arasındaki ilişkiyi Türkiye bağlamında ilk kez ortaya koymaktadır. Bulgular, devlet kurumlarının yetersiz müdahaleleri karşısında halkın, doğal afetler gibi acil durumlarda siyasi kurumların sorumluluklarını göz önünde bulundurarak harekete geçebileceğini göstermektedir. Bu husus, taban hareketlerinin oluşumunu açıklamak açısından büyük önem taşımaktadır.

Son olarak, yaş ile taban hareketlerine katılım arasında pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki gözlemlenmiştir. Yaş faktörünün siyasi katılım üzerindeki etkileri üzerine yapılan araştırmalar dikkate değerdir. Gençlerin genellikle daha az siyasi katılım gösterdiği belirtilmekle birlikte, yaş ilerledikçe bu katılımın arttığı gözlemlenmektedir. Araştırmalar, gençlerin siyasi katılımının ekonomik koşullarla ilişkili olduğunu öne sürmektedir. Daha düşük sosyoekonomik statüye sahip gençler, genellikle daha kısıtlı fırsatlara sahip olabilirler ve bu da siyasi katılımlarını etkileyebilir. Yaşın ilerlemesi ve ekonomik koşulların iyileşmesi, gençlerin taban hareketlerine katılımını artırabilir ve toplumsal olaylara daha aktif katılımlarını destekleyebilir. Dolayısıyla, yaşın taban hareketlerine katılım üzerindeki etkilerini anlamak, siyasi katılımı teşvik etmeye yönelik politika önerileri geliştirmek açısından önemlidir (Gordon & Taft, 2011; Terriquez, 2015).

Gençlerin gönüllü faaliyetlerinin, yetişkinlik döneminde siyasi katılımı artırdığı gözlemlenmektedir. Genellikle siyasi katılım, aile yaşamı ve sosyal sınıfla ilişkilidir. Okul çağındaki çocukların toplum hizmetlerine katılımı, gönüllülük faaliyetlerinde yer alması hem ortak kimlik oluşmasına yardımcı olmakta hem de bu bireylerin yetişkinlik çağında siyasi katılımını artırmaktadır (McFarland & Thomas, 2006). Türkiye gibi genç nüfusun fazla olduğu bir ülkede genç vatandaşların politik bilincinin artırılması, siyasi katılımlarının teşvik edilmesi demokrasi için önem taşır. Bu durum, makro düzeyde mevcut seçim sonuçlarına ve siyasi yapının değişimine önemli etkiler sağlayabilir.

Bu bulguların hem akademik çevreler hem de politika yapıcılar için önemli olduğu düşünülmektedir. İlk olarak, Türkiye'de sosyal medyadan haber almanın etkisizliği, sosyal medyanın aktif vatandaşlığı destekleyebileceği, alternatif bir katılım aracı olarak hizmet edebileceği ve demokratik işleyişe katkıda bulunabileceği göz önünde bulundurulduğunda, Türkiye bağlamında demokratik uygulamaları derinleştirmek isteyenler tarafından dikkate alınmalıdır. Sosyal medya, taban hareketlerinin örgütlenmesini ve uygulanmasını kolaylaştırmakta ve Türkiye'de siyasi katılımı artırarak demokratik süreçlere katkıda bulunabileceği düşünülmektedir. Politika yapıcılar, sosyal medyanın özgür ifade için bir platform olarak hizmet etmesini sağlamak üzere gerekli adımları atarak bu bulgulardan faydalanabilir. İkinci olarak, hipotezin aksine, kendilerini daha sağ eğilimli olarak tanımlayan bireylerin taban hareketlerine katılımının artmasının ardındaki nedenlerin incelenmesi önemlidir. Bu araştırma, genel olarak taban hareketlerinin oluşumunu anlamak açısından önem taşımaktadır. Taban hareketleri içinde kapsayıcılığı ve temsiliyeti artırmak için çaba gösterilebilir. Günümüz teknolojileriyle birlikte sosyal medya geleneksel medyanın yerini almaktadır. Bilgi üreticileri ve tüketicileri arasındaki sınırların bulanıklaşmasının en önemli örneklerinden biri afet zamanlarıdır. Olay yerindeki bireyler gerçek zamanlı içerik paylaşabilmektedir. Bu gibi durumlarda doğru bilginin filtrelenmesi ve sosyal medyaya erişimdeki eşitsizliklerin giderilmesi gerekmektedir.

Son olarak, bulgular taban hareketlerinin katılımının bir güven meselesi olarak tasvir edildiğini ve gelecekte daha detaylı araştırmalar yapılması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu makalede ve diğer çalışmalarda gösterildiği gibi (Jalali, 2002), afetler kurumsal güçlerin hakimiyetine meydan okumaktadır. Hükümetler, sivil toplumun katılımı olmadan yeterli ve etkili afet yardımı sağlayamaz. Bu durum, tabandan gelen hareketlerin kriz zamanlarında kaynakları harekete geçirme ve etkilenen topluluklara yardım sağlama konusunda oynadığı kritik rolü vurgulamaktadır. Geleneksel olarak afet müdahale ve yönetiminde tekel konumunda olan merkezi sistemler sivil toplum aktörlerini tanımalıdır. Merkezi ve otoriter sistemlerin sivil toplum faaliyetlerine daha fazla alan açması ve taban hareketleri arasındaki iş birliğini geliştirmesi gerekmektedir. Böylece, taban hareketlerinin yerelde sahip olduğu bilgi birikimi ve ağlardan yararlanılarak daha etkin afet müdahale stratejileri ve politikaları yürütülebilir. Zamanı geri döndürmek mümkün olmasa da afetlere yönelik etkili politikalar uygulanarak geleceğe yönelik gerekli önlemler alınabilir.

Son dönemde yaşanan depremler, devlet kurumlarının sorumluluklarını yerine getirmede başarısız olduğu yönünde tartışmaya açılmasına neden olmuştur. Öte yandan sivil toplum aktörleri söz konusu boşluğu doldurarak deprem sonrası müdahalede önemli bir rol oynamıştır. Sivil toplum kuruluşları kaynakların harekete geçirilmesinde, kriz yönetiminde etkili olmuştur. Türkiye’de hem merkezi hem yerel yönetimlerin sivil toplum kuruluşlarıyla koordineli çalışmalar yürütmeleri gerekmektedir. Bu iş birlikleri, kriz anlarında daha etkili ve koordineli bir müdahale sağlamak için geliştirilmelidir. Devletin kendi içinde ve sivil toplumla işbirliği yaparak daha etkin afet yönetimi stratejileri oluşturması, gelecekteki krizlerde daha az kayıp ve hasarın yaşanmasına yardımcı olabilir.

Deprem Öncesinde

- Risk Analizi ve Hazırlık Programları: Sivil toplum kuruluşları, önceki verilerden yararlanarak muhtemel depremlerin yaratabileceği sonuçları hesaplayarak, temel ihtiyaçları koordine bir şekilde hazire etmek adına plan oluşturmaktadır. Böylelikle belgesel risk analizleri depremin en kritik saatlerinde temel ihtiyaçlar saptanarak, sağlanacak yardımların ulaştırılması kolaylaştırılabilir.
- Afet Planları Oluşturma, Bilinçlendirme ve Yayma: Sivil toplum kuruluşları muhtemel senaryolar için eğitimler hazırlanmalıdır. Toplumun deprem risklerine karşı bilinçlendirilebilir. Hem deprem mağduriyetinde neler yapılması gerektiğine dair hem de depremden sonra yardımlara nasıl katilini gönüllü çalışmalarda bulunabileceğine dair yol haritaları oluşturulmalıdır.
- Kaynak Yönetimi: Sivil toplum kuruluşları, depremin sıcak saatlerinde ulaştırılması için toplumun farklı kesimlerini gözeterek temel ihtiyaçları acil durum stokları olarak hazırda tutabilir. Bu stokların sevkiyatını planlayabilir.

Deprem Esnasında

- Psikolojik Destek ve Afete Anına Hazırlık: Olay esnasında meydana gelebilecek panik, korku, endişe, stres, gibi çeşitli duygu durumlarıyla basa çıkmayı hedef alan eğitimlerin artırılmalıdır
- Halkın Güvenliğinin Sağlanması: Depremde güvenli pozisyonlarla korunmayı ve hemen sonrasında tehlikeli ortamın nasıl terk edileceği ve önceden belirlenen güvenli ortamlara geçişin sağlanmasına yönelik bilinçlenme çalışmaları yürütülmelidir. Sivil toplum kuruluşları halkın güvenli bölgelere tahliye edilmesinde koordine olmalıdır.
- İletişim Altyapısının Güçlendirilmesi: Sivil toplum kuruluşları, deprem esnasında ve hemen sonrasında altyapısının güçlendirilmesinde yardımcı olabilir. İletişim hatlarının açık kalmasını sağlayarak, yardım ve ihtiyaç talebelerinin ilgili mercilere ulaştırılmasını sağlayabilir.

Deprem Sonrasında

- İletişim ve Koordinasyon: Hem merkezi hem de yerel yönetimlerin depreme müdahale konusunda görev alan sivil toplum kuruluşlarıyla gerekli koordinasyonun sağlanması.
- Sosyal Yardım ve Rehabilitasyon: Her sivil toplum kuruluşunun çalıştığı özel alanda yürütülecek çalışmaların önceden planlanması. Barınma, beslenme, hijyen gibi temel ihtiyaçların envanterlerinin çıkarılması gereklidir.
- Uzun Vadeli Destek ve İyileştirme Projeleri: Deprem sonrası altyapı ihtiyaçları belirlenerek hızlı bir toparlanma süreci sağlanmalıdır. Sivil toplum kuruluşları deprem sonrasında toplumun uzun vadeli rehabilitasyon sürecine destek olabilir. Meslek edindirme kursları, psikososyal destek programları toplumun yeniden yapılanması için yürütülebilecek çalışmalardır.
- Afet Sonrası Değerlendirme: Sivil toplum kuruluşları, deprem sonrasında yürütülen faaliyetleri ve öncesinde alınan önlemleri değerlendirip raporlayarak gelecekteki olası afetler için hazırlık çalışmaları koordine edebilir.

KAYNAKÇA

- Açıkalin Doçent, O., Bölümü, S., & Mehmetbey Üniversitesi, K. (n.d.). *Deprem Ve Toplum: Bilgiyle İlişkilerimizi Yeniden Düşünmek Ve Kurmak*.
- Adıgüzel, O. H. (2019). Yeni Toplumsal Hareketlerde Yeni Medya Etkisi: Kuzey Ormanları Savunması Örneği. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 7(3). <https://doi.org/10.19145/e-gifder.582953>
- Akgün, B. (2001). Türkiye’de Siyasal GÜVEN: Nedenleri VE Sonuçları. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 56(04).
- Akman, D., & Şahin, Ş. (2023). Isparta’da Deprem Afet Bilinci Toplumsal Düzeyinin Belirlenmesi. *Teknik Bilimler Dergisi*, 13(2). <https://doi.org/10.35354/tbed.1300148>
- Akpolat, Y., Kaya, G., Çalışkan, A., & Karaağaç, Ş. (2021). İzmir Deprem Afetinden Etkilenenler Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma: Depremle İlgili Toplumsal Bilinci Etkileyen Faktörlerin Analizi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23(2). <https://doi.org/10.16953/deusosbil.841864>
- Akyıldız, M. (n.d.). Yalan Haber Ve Dezenformasyonun Sosyal Medyada Yayılımı: Kahramanmaraş Depreminin Haarp Silahı Olduğu İddiası. *Araştırma Makalesi / Research Article*, 2021–2022. <https://doi.org/10.5281/zenodo.8378837>
- Akyüz, S. S. (2021). Koronavirüs Komplo Teorileri: Dezenformasyon Ve Politik Kimliklerin Komplocu Düşünüşe Etkisi. In *İletişim Ve Medya Alanında Uluslararası Araştırmalar Iı* (pp. 57–86).
- Algül, F. (2015). Yeni toplumsal hareketler ve sosyal medya: Kuzey Ormanları Savunması hareketine yönelik bir örnek olay incelemesi. *Marmara İletişim Dergisi*, 22. <https://doi.org/10.17829/midr.20152214170>
- Alhabash, S., & Ma, M. (2017). A Tale of Four Platforms: Motivations and Uses of Facebook, Twitter, Instagram, and Snapchat Among College Students? *Social Media and Society*, 3(1). <https://doi.org/10.1177/2056305117691544>
- Altun, F. (2016). Afetlerde Psikososyal Hizmetler: Marmara ve Van Depremleri

- Karşılaştırmalı Analizi. *Çekmece İzü Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(8–9).
- Altun, F. (2017). Uluslararası Kuruluşların Afetlere Yönelik Sosyal Yardım ve Sosyal Hizmet Faaliyetlerinin İncelenmesi. *Journal of Social Work*, 1(1).
- Amarsanaa, K., Kovács, M., & Rácz, J. (2023). Posttraumatic growth: Experiences of Mongolian and Hungarian survivors of intimate partner violence. *Acta Psychologica*, 233. <https://doi.org/10.1016/j.actpsy.2023.103825>
- Anter, L., & Kümpel, A. S. (2023a). Young Adults' Information Needs, Use, and Understanding in the Context of Instagram: A Multi-Method Study. *Digital Journalism*. <https://doi.org/10.1080/21670811.2023.2211635>
- Anter, L., & Kümpel, A. S. (2023b). Young Adults' Information Needs, Use, and Understanding in the Context of Instagram: A Multi-Method Study. *Digital Journalism*. <https://doi.org/10.1080/21670811.2023.2211635>
- Aydın, A. F. (2020). POST-TRUTH DÖNEMDE SOSYAL MEDYADA DEZENFORMASYON: COVID-19 (YENİ KORONAVİRÜS) PANDEMİ SÜRECİ. *ASYA STUDIES*. <https://doi.org/10.31455/asya.740420>
- Aydın, A. F. (2023). Sosyal Medyada Dezenformasyon ve Manipülasyon: 2023 Kahramanmaraş Depremi Örneği. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 12(5). <https://doi.org/10.15869/itobiad.1283358>
- Aydoğan, A., & Slapın, J. B. (2015). Left–right reversed: Parties and ideology in modern Turkey. *Party Politics*, 21(4). <https://doi.org/10.1177/1354068813487280>
- Azimli Çilingir, G., & Örcen Güler, İ. (2020). Afet Politikalarında Risk Unsuru ve Afet Mevzuatında Risk Yönetimi. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 3(1). <https://doi.org/10.33712/mana.687889>
- Babcicky, P., & Seebauer, S. (2020). Collective efficacy and natural hazards: differing roles of social cohesion and task-specific efficacy in shaping risk and coping beliefs. *Journal of Risk Research*, 23(6), 695–712. <https://doi.org/10.1080/13669877.2019.1628096>
- Bal, H. M., & Baruh, L. (2020). Sustainability and communication practices in grassroots movements in turkey following gezi park protests: Cases of dogancilar park forum, macka park forum and validebag volunteers. *Journal of Alternative and Community Media*, 5(1), 45–68.

- https://doi.org/10.1386/joacm_00074_1
- Başaran, İ., & Akyüz, D. (2022). Afet Yönetiminde Bir Sivil Toplum Kuruluşu: Türk Kızılay. *Medeniyet Araştırmaları Dergisi*, 7(1). <https://doi.org/10.52539/mad.1126125>
- Benight, C. C. (2004). Collective efficacy following a series of natural disasters. In *Anxiety, Stress and Coping* (Vol. 17, Issue 4). <https://doi.org/10.1080/10615800512331328768>
- Bilgili, A., & Sanatçı Aktaş, G. (2022). Afet Yönetimindeki Paradoks: 2020 Ege Denizi Depremi. *Doğal Afetler ve Çevre Dergisi*, 8(2). <https://doi.org/10.21324/dacd.1007612>
- Bilik, M. B. (2019). Depremleri Anlamlandırma ve Açıklama Biçimlerinin Sismik Risk Azaltma Süreçlerine Etkisi Açısından 2011 Van Depremleri. *Resilience*, 3(2). <https://doi.org/10.32569/resilience.605213>
- Bobzien, L. (2023). Income Inequality and Political Trust: Do Fairness Perceptions Matter? *Social Indicators Research*, 169(1–2), 505–528. <https://doi.org/10.1007/s11205-023-03168-9>
- Bond, R., & Messing, S. (2015). Quantifying Social Media's Political Space: Estimating Ideology from Publicly Revealed Preferences on Facebook. *American Political Science Review*, 109(1). <https://doi.org/10.1017/S0003055414000525>
- Bozkurt, V. (n.d.). *Depremin Toplumsal Boyutu*. <https://orcid.org/0000-0001-7623-3132>
- Bozkurt, Y. (2016). Yeni Toplumsal Hareketler Çerçevesinde Çevreci Hareket Ve Gezi Parkı Olayları. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 14(2). <https://doi.org/10.11611/jmer178655>
- Budak, D., & Kandil, N. (2023). Üniversite Öğrencilerinin Deprem Bilgi Düzeyleri ve Sürdürülebilir Deprem Farkındalık Düzeylerinin Araştırılması: Spor Bilimleri Örneği. *Sportive*. <https://doi.org/10.53025/sportive.1322709>
- Bulut, D. (2023). The Association between Attention Impairments and the Internet and Social Media Usage among Adolescents and Young Adults with Potential Consequences: A Review of Literature. *Psychology*, 14(08), 1310–1321. <https://doi.org/10.4236/psych.2023.148073>

- Burton, B. (2004). The transmigration of rights: Women, movement and the grassroots in Latin American and Caribbean communities. *Development and Change*, 35(4), 773–798. <https://doi.org/10.1111/j.0012-155X.2004.00379.x>
- Çakı, F. (2020). Afet Yönetişiminde Sivil Toplum ve Güven Algıları. *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi (SKAD)*, 6(12). <https://doi.org/10.25306/skad.720617>
- Çakır, M. (2020a). Türkiye De Siyasal Güven Ve Güvensizlik Demografik Özellikler Ve Medyanın Etkisine Dair Bir Araştırma. *Journal of International Social Research*, 13(69). <https://doi.org/10.17719/jisr.2020.3958>
- Çakır, M. (2020b). Türkiye De Siyasal Güven Ve Güvensizlik Demografik Özellikler Ve Medyanın Etkisine Dair Bir Araştırma. *Journal of International Social Research*, 13(69), 269–294. <https://doi.org/10.17719/jisr.2020.3958>
- Çakmak, F. (2019). Medyada Dezenformasyon Sorunsalı Ve Manipülasyonun Gücü: İdeoloji Ve Söylem Açısından Seçim Haberlerinin Siyasal İletişimdeki Rolü. *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*. <https://doi.org/10.18094/josc.596861>
- Çalışkan, A., & Kaya, G. (2021a). Deprem Sonrasındaki Toplumsal Dayanışma Pratiklerinin Sosyolojik Görünümü: İzmir Depremi Örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 12(32). <https://doi.org/10.21076/vizyoner.878817>
- Çam, M. O., & Demirkol, H. (2019). Travma Sonrası Büyümenin Bir Yordayıcısı Olarak Bütünlük Duygusu. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 11(2). <https://doi.org/10.18863/pgy.393111>
- Çarkoğlu, A. (2007). The Nature of Left–Right Ideological Self-placement in the Turkish Context. *Turkish Studies*, 8(2). <https://doi.org/10.1080/14683840701312245>
- Çarkoğlu, A. (2012). Economic evaluations vs. ideology: Diagnosing the sources of electoral change in Turkey, 2002-2011. *Electoral Studies*, 31(3). <https://doi.org/10.1016/j.electstud.2012.02.005>
- Çelebi, İ., & Uçku, Ş. R. (2017). Kayseri ili 112 acil sağlık hizmetlerinde görev yapan sağlık personelinin deprem bilgi düzeyi ve etkileyen etmenler. *Hastane Öncesi Dergisi*, 2(2).
- Çetin, D., Kara, Y., & Henriques Correia, Z. C. (2020). Sürdürülebilir ve Akıllı

- Kentler: Marmara Depremi. *İDEALKENT*, 11(31).
<https://doi.org/10.31198/idealkent.734993>
- Chakma, T. (2016). Feminist Participatory Action Research (FPAR): An effective framework for empowering grassroots women & strengthening feminist movements in Asia Pacific. *Asian Journal of Women's Studies*, 22(2), 165–173.
<https://doi.org/10.1080/12259276.2016.1168153>
- Chrona, S., & Bee, C. (2017). Right to public space and right to democracy: The role of social media in Gezi Park. *Research and Policy on Turkey*, 2(1).
<https://doi.org/10.1080/23760818.2016.1272267>
- Clench-Aas, J., & Holte, A. (2021). Political Trust Influences the Relationship Between Income and Life Satisfaction in Europe: Differential Associations With Trust at National, Community, and Individual Level. *Frontiers in Public Health*, 9. <https://doi.org/10.3389/fpubh.2021.629118>
- Çömlekçi, M. F. (2019). Sosyal Medyada Dezenformasyon Ve Haber Doğrulama Platformlarının Pratikleri. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*. <https://doi.org/10.19145/e-gifder.583825>
- Cornelis, I., Van Hiel, A., Roets, A., & Kossowska, M. (2009). Age differences in conservatism: Evidence on the mediating effects of personality and cognitive style. *Journal of Personality*, 77(1), 51–88. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.2008.00538.x>
- Cutler, S. J., & Kaufman, R. L. (1975). Cohort changes in political attitudes: Tolerance of ideological non conformity. *Public Opinion Quarterly*, 39(1).
<https://doi.org/10.1086/268200>
- Cutler, S. J., Lentz, S. A., Muha, M. J., & Riter, R. N. (1980). Aging and conservatism: Cohort changes in attitudes about legalized abortion. *Journals of Gerontology*, 35(1). <https://doi.org/10.1093/geronj/35.1.115>
- Değirmençay, Ş. A., & Cin, M. (2016). Türkiye'deki Deprem Eğitimi Araştırmaları: Betimsel İçerik Analizi *. *YYU Journal Of Education Faculty*).
- Demirhan, K. (2014). Social media effects on the gezi park movement in Turkey: Politics under hashtags. In *Public Administration and Information Technology* (Vol. 13). https://doi.org/10.1007/978-3-319-04666-2_16
- Demirhan, K. (2022). Sosyal Medya Ve Siyasal Katılım İlişkisinin İletişimin Arz Tarafı

- Olarak Vatandaş Paylaşımları Üzerinden Analizi. *Pamukkale University Journal of Social Sciences Institute*. <https://doi.org/10.30794/pausbed.1131654>
- Demirtaş, M. C. (2021). Seçim Sonrası Dönemde Seçmenlerin Siyasal Memnuniyet ve Güven Düzeylerinin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma. *Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(2). <https://doi.org/10.47140/kusbder.1001866>
- Doğanay, S. (2023). Depremzedelerin Hayatı Anlamlandırma ve Yas Süreçlerinde Dinin Rolü: Nitel Bir Araştırma. *ULUM*, 6(Özel Sayı). <https://doi.org/10.54659/ulum.1347634>
- Drury, J., Brown, R., González, R., & Miranda, D. (2016). Emergent social identity and observing social support predict social support provided by survivors in a disaster: Solidarity in the 2010 Chile earthquake. *European Journal of Social Psychology*, 46(2). <https://doi.org/10.1002/ejsp.2146>
- El-Gabalawy, R., Mackenzie, C. S., Starzyk, K. B., & Sommer, J. L. (2021). Understanding the relationship between traumatic suffering, posttraumatic growth, and prosocial variables. *Journal of American College Health*, 69(7). <https://doi.org/10.1080/07448481.2019.1705841>
- Ercan, H., & Üniversitesi, K. M. (n.d.). *TÜRKİYE'DE SİVİL TOPLUM TARTIŞMALARI ÜZERİNE* * Hülya Ercan. <https://www.researchgate.net/publication/321026624>
- Erdoğan, B. (2023). Depremin Sosyolojisi: 6 Şubat Felaketinin Toplumsal ve Kültürel Boyutları. *TRT Akademi*, 8(18). <https://doi.org/10.37679/trta.1306900>
- Erkan, G., & Ayhan, A. (2018). Siyasal İletişimde Dezenformasyon ve Sosyal Medya: Bir Doğrulama Platformu Olarak Teyit.Org. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*. <https://doi.org/10.31123/akil.458933>
- Ertan, G., Aytaç, S. E., & Çarkoğlu, A. (2019). Türkiye'de Siyasi Kurumlara Güven: Kültürel Ve Kurumsal Açıklamalar İle "Kazanan Takım" Etkisinin Rolü. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 37(1). <https://doi.org/10.17065/huniibf.363402>
- Ertem, Y. E. (2019). Sosyal medyada dezenformasyon. In *Yüksek Lisans Tezi*.
- Eryılmaz, Ç. (2016). Koşu Bandı Üretimi Kuramının Yeşil Yol Karşıtı Yerel Harekete Uygulanması. *Karadeniz Arastirmalari Merkezi*, 13(52).

- <https://doi.org/10.12787/karam1138>
- Eryılmaz, Ç. (2017). Diversity of HES Opposition Movement in Turkey: Blacksea Region Cases. *Karadeniz Arastirmalari Merkezi*, 14(55).
<https://doi.org/10.12787/karam1220>
- Eser, H. B. (2013). Siyasal Güven Ve Bileşenleri, Üniversite Öğrencilerinde Etnik Kimlik, Siyasal Güven İlişkisi Üzerine Bir Uygulama. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 29, 15–42.
- Espinosa, J. C., Antón, C., & Grueso Hinestroza, M. P. (2022). Helping Others Helps Me: Prosocial Behavior and Satisfaction With Life During the COVID-19 Pandemic. *Frontiers in Psychology*, 13.
<https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.762445>
- Feder, A., Ahmad, S., Lee, E. J., Morgan, J. E., Singh, R., Smith, B. W., Southwick, S. M., & Charney, D. S. (2013). Coping and PTSD symptoms in Pakistani earthquake survivors: Purpose in life, religious coping and social support. *Journal of Affective Disorders*, 147(1–3).
<https://doi.org/10.1016/j.jad.2012.10.027>
- Franssen, V., Dhont, K., & Hiel, A. Van. (2013). Age-related differences in ethnic prejudice: Evidence of the mediating effect of right-wing attitudes. *Journal of Community and Applied Social Psychology*, 23(3).
<https://doi.org/10.1002/casp.2109>
- Genç, F. N. (2013). Kriz İletişimi: Marmara Depremi Örneği. *Journal of Selcuk Communication*, 5(3).
- Genelleşmiş güven ve toplumsal cinsiyet. (2010). *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 27(1).
- Gerstner, R. M. F., Lara-Lara, F., Vasconez, E., Viscor, G., Jarrin, J. D., & Ortiz-Prado, E. (2020). Earthquake-related stressors associated with suicidality, depression, anxiety and post-traumatic stress in adolescents from Muisne after the earthquake 2016 in Ecuador. *BMC Psychiatry*, 20(1).
<https://doi.org/10.1186/s12888-020-02759-x>
- Girgin, M., & Bayar, A. (2019). Türk Toplumundaki Güven İndeksinin Düşük Olmasının Nedenlerinin İncelenmesi 1. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 10(2), 58–71.

<http://dergi.adu.edu.tr/egitimbilimleri/58>

- Glenn, N. D. (1974). Aging and Conservatism. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 415(1).
<https://doi.org/10.1177/000271627441500113>
- Godden, N. J., Macnish, P., Chakma, T., & Naidu, K. (2020). Feminist Participatory Action Research as a tool for climate justice. *Gender and Development*, 28(3), 593–615. <https://doi.org/10.1080/13552074.2020.1842040>
- Gökçay, G., & Çevirme, A. (2023). Bireylerin afet hazırlık inançlarının, demografik veriler, umutsuzluk ve kadercilik eğilimleri bağlamında incelenmesi. *JOURNAL OF AWARENESS*, 8(4). <https://doi.org/10.26809/joa.2155>
- Göktolga, O. (2013). Yeni Siyaset ve Ekolojik Hareketler. *Birey ve Toplum*, 5(3), 127–136.
- Gordon, H. R., & Taft, J. K. (2011). Rethinking youth political socialization: Teenage activists talk back. *Youth and Society*, 43(4).
<https://doi.org/10.1177/0044118X10386087>
- Gören, A. B. (2023a). Afet Sonrası İkincil Travmatik Stres ve Dini Başa Çıkma: Kahramanmaraş Depremi Örneği. *Marife Dini Araştırmalar Dergisi*, 23(1).
<https://doi.org/10.33420/marife.1280604>
- Güler, K. (2023). Doğal Afetler ve Din: İslam Düşüncesi Bağlamında 6 Şubat Kahramanmaraş Depremi. *TSBS Bildiriler Dergisi*, 3.
<https://doi.org/10.55709/tsbsbildirilerdergisi.454>
- Hakkı AKIN, M. (2017). Türkiye Siyasi Kültüründe Sağ-Sol Ayrımı ve Milli Görüş Hareketi. *Journal of Turkish Studies*, 12(Volume 12 Issue 8), 1–10.
<https://doi.org/10.7827/turkishstudies.11654>
- Han, J. H., & Sa, H. J. (2022). Leisure attitude, stress-related growth, and quality of life during COVID-19-related social distancing. *Social Behavior and Personality*, 50(2). <https://doi.org/10.2224/sbp.11015>
- Hilal; ÜN, A. (2018). Ulusal ve ulusötesi toplumsal hareketler ve yeni bilgi ve iletişim teknolojileri. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 73(3).
https://doi.org/10.1501/sbfder_0000002517
- Huckfeldt, R., Johnson, P. E., & Sprague, J. (2004). Political disagreement: The survival of diverse opinions within communication networks. In *Political*

- Disagreement: The Survival of Diverse Opinions Within Communication Networks.* <https://doi.org/10.1017/CBO9780511617102>
- İlgin, H. Ö., & Karagül, D. (2023). Afet İletişimi ve Sosyal Medyada Dezenformasyon. In *Yeni Medya Araştırmaları: Dil, İmaj, Fenomenler, Teknoloji, Dezenformasyon.* <https://doi.org/10.58830/ozgur.pub63.c224>
- İrdem, İ., & Mert, E. (2023). Deprem, Dirençli Kent Ve Acil Afet Yönetimi: Türkiye Örneği. *Kamu Yönetimi ve Politikaları Dergisi*, 4(2). <https://doi.org/10.58658/kaypod.1319821>
- Işık, G. (2013). Yeni Toplumsal Hareketler Ve Sanal Gerçeklik Boyutunda Gezi Parkı Eylemleri. *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, 8(1).
- Karagöz, K. (2013). Yeni Medya Çağında Dönüşen Toplumsal Hareketler ve Dijital Aktivizm Hareketleri. *İletişim ve Diplomasi*, 1, 131–157.
- Karaman, O. (2014). Resisting urban renewal in Istanbul. *Urban Geography*, 35(2). <https://doi.org/10.1080/02723638.2013.865444>
- Khandekar, S., Ghewde, V., Kamble, A., Khan, A., Palav, P., Pawar, D., Pawar, S., & Shaikh, M. (2023). Feminist cooperative inquiry: Grassroots women define and deepen empowerment through dialogue. *Action Research*, 21(3), 263–283. <https://doi.org/10.1177/1476750320960807>
- Kırdemir, B. (2020). *Türkiye'nin Dezenformasyon Ekosistemi Genel Bakış.*
- Koçak, H. (n.d.). *Doğal Yıkım Olaylarının Zararlarının Azaltılmasında Yerel Halkın ve Yöneticilerin Duyarlılığının Önemi: Şili ve Haiti Örnekleri.*
- Koçer, B. A. (2007). *Eight Karats of Justice: Analysis of the Grassroots Resistance Movement Against Goldmining in the Villages of Bergama, Turkey.*
- Koçyiğit, A. (2023). Olağanüstü Hallerde Sosyal Medyada Dezenformasyonla Mücadele ve Kriz İletişimi: Kahramanmaraş Depremi Üzerine Bir Analiz. *Kastamonu İletişim Araştırmaları Dergisi*, 10. <https://doi.org/10.56676/kiad.1264562>
- Kökalan Çımrın, F. (2015). Bergama Köylü Hareketinin Dünü Ve Bugünü. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(53). <https://doi.org/10.17755/esosder.98583>
- Korkmaz, A., Ustakara, F., & Aydın, U. (2018). Dijital Aktivizm Bağlamında Artvin Cerattepe Olayları Üzerine Bir İçerik Analizi. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 29. Özel Sayısı. <https://doi.org/10.31123/akil.459321>

- Krosnick, J. A., & Alwin, D. F. (1989). Aging and Susceptibility to Attitude Change. *Journal of Personality and Social Psychology*, 57(3). <https://doi.org/10.1037/0022-3514.57.3.416>
- Kula, N. (2002). Deprem ve Dini Başa Çıkma. *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1(1).
- Kuyucu, T., & Ünsal, Ö. (2010). “Urban transformation” as state-led property transfer: An analysis of two cases of urban renewal in Istanbul. *Urban Studies*, 47(7). <https://doi.org/10.1177/0042098009353629>
- Kyutoku, Y., Dan, I., Yamashina, M., Komiyama, R., & Liegey-Dougall, A. J. (2021). Trajectories of Posttraumatic Growth and Their Associations With Quality of Life After the 2011 Tohoku Earthquake and Tsunami. *Journal of Traumatic Stress*, 34(3). <https://doi.org/10.1002/jts.22628>
- Lee, D., Chang, C. Y., & Hur, H. (2020). Economic performance, income inequality and political trust: new evidence from a cross-national study of 14 Asian countries. *Asia Pacific Journal of Public Administration*, 42(2), 66–88. <https://doi.org/10.1080/23276665.2020.1755873>
- Leiva-Bianchi, M., Mena, C., Ormazábal, Y., & Serrano, C. (2019). Spatial clustering of people with memories and responses six years after an earthquake in cauquenes, chile. *Geospatial Health*, 14(2). <https://doi.org/10.4081/gh.2019.789>
- Levine, M., & Thompson, K. (2004). Identity, place, and bystander intervention: Social categories and helping after natural disasters. *Journal of Social Psychology*, 144(3). <https://doi.org/10.3200/SOCP.144.3.229-245>
- Liu, A., Wang, W., & Wu, X. (2021). Self-compassion and posttraumatic growth mediate the relations between social support, prosocial behavior, and antisocial behavior among adolescents after the Ya’an earthquake. *European Journal of Psychotraumatology*, 12(1). <https://doi.org/10.1080/20008198.2020.1864949>
- Maki, A., Dwyer, P. C., Blazek, S., Snyder, M., González, R., & Lay, S. (2019). Responding to natural disasters: Examining identity and prosociality in the context of a major earthquake. *British Journal of Social Psychology*, 58(1). <https://doi.org/10.1111/bjso.12281>
- Ogan, C., & Varol, O. (2017). What is gained and what is left to be done when content analysis is added to network analysis in the study of a social movement:

- Twitter use during Gezi Park. *Information Communication and Society*, 20(8).
<https://doi.org/10.1080/1369118X.2016.1229006>
- Oh, G. E. (Grace). (2023). The Relationship between Political Ideology and the Pursuit of Staying Forever Young. *Journal of Population Ageing*, 16(2).
<https://doi.org/10.1007/s12062-020-09302-6>
- Onat, S. G. (2017). Convergence Culture and Online Environmental Participation: Greenpeace, the TEMA Foundation, and the Karadeniz İsyandır Platform. *Global Media Journal*, 8(15), 276–304.
- Ophir, E., Nass, C., & Wagner, A. D. (2009). Cognitive control in media multitaskers. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*, 106(37). <https://doi.org/10.1073/pnas.0903620106>
- Özçelik, A. E., Çorbacı, Ö. L., Yüksek, T., & Kurdoğlu, O. (2023). Korunan Alanların Deprem Sonrası Risk Yönetimi Sürecinde Kullanılabilirliğinin Değerlendirilmesi: Kahramanmaraş Merkezli Deprem Bölgesi Örneği. *Düzce Üniversitesi Orman Fakültesi Ormancılık Dergisi*, 19(2). <https://doi.org/10.58816/duzceod.1396149>
- Özen, H. (2015). An Unfinished Grassroots Populism: The Gezi Park Protests in Turkey and Their Aftermath. *South European Society and Politics*, 20(4).
<https://doi.org/10.1080/13608746.2015.1099258>
- Özkul, B., & Karaman, A. E. (2007). DOĞAL AFETLER İÇİN RİSK YÖNETİMİ. *TMMOB Afet Sempozyumu Bildiriler Kitabı*.
- Özudoğru Erdoğan, H. N. (2021). Yeni Toplumsal Hareketler Bağlamında Kadın Hareketleri: Dijital Aktivizm. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(2).
<https://doi.org/10.33537/sobild.2021.12.2.11>
- Peters, J., Bellet, B. W., Jones, P. J., Wu, G. W. Y., Wang, L., & McNally, R. J. (2021). Posttraumatic stress or posttraumatic growth? Using network analysis to explore the relationships between coping styles and trauma outcomes. *Journal of Anxiety Disorders*, 78. <https://doi.org/10.1016/j.janxdis.2021.102359>
- Qin, Y., Zhou, Y., Fan, F., Chen, S., Huang, R., Cai, R., & Peng, T. (2016). Developmental Trajectories and Predictors of Prosocial Behavior Among Adolescents Exposed to the 2008 Wenchuan Earthquake. *Journal of Traumatic Stress*, 29(1). <https://doi.org/10.1002/jts.22064>
- Ray, J. J. (1985). What Old People Believe: Age, Sex, and Conservatism. *Political*

- Psychology*, 6(3). <https://doi.org/10.2307/3791086>
- Rosi, A., Nola, M., Lecce, S., & Cavallini, E. (2019). Prosocial behavior in aging: Which factors can explain age-related differences in social-economic decision making? *International Psychogeriatrics*. <https://doi.org/10.1017/S1041610219000061>
- Russell, Ç., & Özge, Ö. (2016). Türkiye’de seçime ve geleneksel olmayan siyasal faaliyetlere katılımı etkileyen bireysel seviye faktörler. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 71(2). https://doi.org/10.1501/sbfter_0000002399
- Sağlam-, M. T. (2020). Türkiye’de Sivil Toplumun Tarihi Gelişimi ve Sivil Toplumun Örgütlü Yapısı Olarak STK’lar. *Turkish Studies-Social Sciences, Volume 15 Issue 1*(Volume 15 Issue 1). <https://doi.org/10.29228/turkishstudies.39349>
- Şahin, O., & Akboğa, S. (2019). Türkiye’de Devlet-Sivil Toplum Kuruluşları İlişkisi ve Sivil Toplum Kuruluşlarına Katılım. *International Journal of Political Science and Urban Studies*, 7(2). <https://doi.org/10.14782/ipsus.623237>
- Şahin, Ş. (2019). Türkiye’de Afet Yönetimi ve 2023 Hedefleri. *Türk Deprem Araştırma Dergisi*, 1(2). <https://doi.org/10.46464/tdad.600455>
- Sawada, Y., Ashida, T., & Iwasaki, K. (2023). Heterogenous effects of the Great East Japan earthquake on prosociality of people depending on their age. *Scientific Reports*, 13(1). <https://doi.org/10.1038/s41598-023-29536-6>
- Şener, G. (2015). Türkiye’de Sosyal Medyanın Siyasi Katılıma Etkileri. *Folklor/Edebiyat*, 21(83), 75–98.
- Şengül, M., Kocatürk, G. A., & Bilgili, F. (2017). *Sanal Mekânda Yerel Çevre Hareketleri :Türkiye ’ De Hes Karşiti Mücadeleler Üzerine Birİnceleme Local Environmental Movements in Virtual Space : an Analysis on the Anti-Hepp (Hydroelectric Power Plant) Struggle in Turkey*. 2183–2207.
- Serin, E., & Ünlü, S. (2023). Sosyal Medya Çağının Salgını Bilgi Dezenformasyonu: Twitter Üzerinden 6 Şubat Kahramanmaraş Depremi Hakkında Bir Değerlendirme. *İletişim ve Toplum Araştırmaları Dergisi*. <https://doi.org/10.59534/jcss.1333439>
- Sezer, M. (2015). *Eylemcilerin Gözünden Bir Sosyal Hareket Ve Movement and Demand for the Right To City*. 22, 1–28.
- Sezik, M. (2019). Türkiye’ De Sivil Toplum Kuruluşlarının İşlevleri Ve Sorun Alanları.

- R&S - Research Studies Anatolia Journal*, 2(4).
<https://doi.org/10.33723/rs.485931>
- Shamaileh, A., & Chaábane, Y. (2021). Institutional Favoritism, Income, and Political Trust: Evidence from Jordan. *Comparative Politics*, 54(4), 741–765.
<https://doi.org/10.5129/001041522x16331935725154>
- Soğukdere, Ş., & Öztunç, M. (2020). Sosyal Medyada Koronavirüs Dezenformasyonu. *Kastamonu İletişim Araştırmaları Dergisi*, 5, 59–85.
- Sozen, E., & Genc, M. (2023). Investigation of the Relationship Between University Students' Earthquake Knowledge Levels and Sustainable Earthquake Awareness. *Türk Deprem Arastirma Dergisi*, 5(2).
<https://doi.org/10.46464/tdad.1288571>
- Sözen, E., & Genç, M. (2023). Üniversite Öğrencilerinin Deprem Bilgi Düzeyleri ve Sürdürülebilir Deprem Farkındalıkları Arasındaki İlişkinin Araştırılması. *Türk Deprem Araştırma Dergisi*, 5(2). <https://doi.org/10.46464/tdad.1288571>
- Talas, Doç. Dr. M. (2011). Sivil Toplum Kuruluşları Ve Türkiye Perspektifi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 29.
- Taşdemir, İ. (2023). *Türkiye'de Afet Yönetimi ve Sivil Toplum Kuruluşları: Mevcut Durum ve Öneriler*. <https://doi.org/10.26414/anr11>
- Tekeli-Yeşil, S., Dedeoğlu, N., Braun-Fahrlaender, C., & Tanner, M. (2010). Factors motivating individuals to take precautionary action for an expected earthquake in Istanbul. *Risk Analysis*, 30(8). <https://doi.org/10.1111/j.1539-6924.2010.01424.x>
- Tekeli-Yeşil, S., Dedeoğlu, N., Tanner, M., Braun-Fahrlaender, C., & Obrist, B. (2010). Individual preparedness and mitigation actions for a predicted earthquake in Istanbul. *Disasters*, 34(4). <https://doi.org/10.1111/j.1467-7717.2010.01175.x>
- Tekin, Ö., & Dikmenli, Y. (2021). Sınıf Öğretmeni Adaylarının Afet Bilinci Algısı ve Deprem Bilgi Düzeylerinin İncelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1). <https://doi.org/10.31592/aeusbed.811043>
- Terriquez, V. (2015). Training young activists: Grassroots organizing and youths' civic and political trajectories. *Sociological Perspectives*, 58(2).
<https://doi.org/10.1177/0731121414556473>

- Toros, E. (2007). Understanding the Role of Civil Society as an Agent for Democratic Consolidation: The Turkish Case. *Turkish Studies*, 8(3). <https://doi.org/10.1080/14683840701489274>
- Uluç, V. (2013). Türkiye’de Sivil Toplum ve Demokrasi İlişkisi. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 14(1).
- Üniversitesi, K., Fakültesi, İ., & Dergi, S. E. (n.d.). *Sosyal Medyada Koronavirüs Dezenformasyonu The Coronavirus Disinformation on Social Media Öz.*
- Usta, G., Topruş, K., Kanbay, Y., & Çınar Özbay, S. (2024). Examination Of Factors Associated With Earthquake Fear And Coping Strategies Used. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 15(1-Deprem Özel Sayısı-). <https://doi.org/10.54688/ayd.1387250>
- Varol, N., & Buluş Kırıkkaya, E. (2017). Afetler Karşısında Toplum Dirençliliği. *Resilience*, 1(1). <https://doi.org/10.32569/resilience.344784>
- Voulvouli, A. (2011). GRASSROOTS MOBILISATION IN TURKEY: THE TRANSNATIONAL CHARACTER OF LOCAL ENVIRONMENTAL PROTESTS. *International Journal of Academic Research*, 3(1). <https://doi.org/Article>
- Waldron, I. R. G. (2018). Women on the Frontlines: Grassroots Movements against Environmental Violence in Indigenous and Black Communities in Canada. *Kalfou*, 5(2). <https://doi.org/10.15367/kf.v5i2.211>
- Wang, J., Chen, Y., Wang, Y., & Liu, X. (2011). Revision of the Posttraumatic Growth Inventory and testing its reliability and validity. *Journal of Nursing Science*, 26(14).
- Wang, W., & Wu, X. (2020). Mediating roles of gratitude, social support and posttraumatic growth in the relation between empathy and prosocial behavior among adolescents after the Ya’an earthquake. *Acta Psychologica Sinica*, 52(3). <https://doi.org/10.3724/sp.j.1041.2020.00307>
- Yeygel Çakır, S. (2017). Sosyal Medyada Dijital Aktivist Hareketler Üzerine Kuramsal Bir İnceleme. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*. <https://doi.org/10.19145/e-gifder.303261>
- Yıldırım, S., & Kurban, E. A. (2023). Deprem bilincinin oluşmasında coğrafi konulara ait sosyal medya paylaşımlarının incelenmesi. *Türk Coğrafya Dergisi*, 83. <https://doi.org/10.17211/tcd.1302712>

- Yıldırım, M., & Arslan, G. (2021). A Moderated Mediation Effect of Stress-Related Growth and Meaning in Life in the Association Between Coronavirus Suffering and Satisfaction With Life: Development of the Stress-Related Growth Measure. *Frontiers in Psychology, 12*. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.648236>
- Yıldırım, Y., & Gümrükçü, S. B. (2017a). TEKEL-HES ve Gezi Parkı Protestoları Ekseninde Türkiye’de Eylem Dalgalarının Sürekliliği ve Değişimi. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 26*, 388–405.
- Yıldırım, Y., & Gümrükçü, S. B. (2017b). The Continuity and Ruptures of Mobilization Waves in Turkey in the Axes of Tekel-HES-Gezi Parkı Protests. *Pamukkale University Journal of Social Sciences Institute, 2017(26)*. <https://doi.org/10.5505/pausbed.2017.00821>
- Yolcu, M., & Bekler, T. (n.d.). *ORCID ID (Yazar sırasına göre/By author order) Deprem Kültürü ve Farkındalık Çalışmaları: Şili ve Elazığ Depremlerinin Karşılaştırılması*.
- Yörük, E. (2014). The long summer of Turkey: The Gezi uprising and its historical roots. *South Atlantic Quarterly, 113(2)*. <https://doi.org/10.1215/00382876-2644203>
- Zmerli, S., & Castillo, J. C. (2015). Income inequality, distributive fairness and political trust in Latin America. *Social Science Research, 52*, 179–192. <https://doi.org/10.1016/j.ssresearch.2015.02.003>

EK 1. Orijinallik Raporu

	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	Doküman Kodu <i>Form No.</i>	FRM-YL-15
		Yayın Tarihi <i>Date of Pub.</i>	04.12.2023
	FRM-YL-15 Yüksek Lisans Tezi Orijinallik Raporu <i>Master's Thesis Dissertation Originality Report</i>	Revizyon No <i>Rev. No.</i>	02
		Revizyon Tarihi <i>Rev.Date</i>	25.01.2024

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLETİŞİM ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞINA

Tarih: 09/07/2024

Tez Başlığı: SİYASİ GÜVEN BAĞLAMINDA DEPREM SONRASI TOPLUMSAL HAREKETLİLİK

Yukarıda başlığı verilen tezin a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 99 sayfalık kısmına ilişkin, 9/7/2024 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda işaretlenmiş filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezin benzerlik oranı % 8 'dir.

Uygulanan filtrelemeler*:

- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç
- Kaynakça hariç
- Alıntılar hariç
- Alıntılar dâhil
- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tezin herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumlarda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Didem Mina KARA

Öğrenci Bilgileri	Ad-Soyad	Didem Mina Kara
	Öğrenci No	N21132579
	Enstitü Anabilim Dalı	İletişim Fakültesi
	Programı	İletişim Bilimleri

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.

Prof. Dr. Emre TOROS

	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	Doküman Kodu <i>Form No.</i>	FRM-YL-15
		Yayın Tarihi <i>Date of Pub.</i>	04.12.2023
	FRM-YL-15 Yüksek Lisans Tezi Orijinallik Raporu <i>Master's Thesis Dissertation Originality Report</i>	Revizyon No <i>Rev. No.</i>	02
		Revizyon Tarihi <i>Rev.Date</i>	25.01.2024

TO HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT OF COMMUNICATION SCIENCES

Date: 7/9/2024

Thesis Title (In English): FROM THE GROUND UP: INVESTİGATING THE RELATIONSHIP BETWEEN POLITICAL TRUST AND CİTİZEN PARTİCİPATION İN THE WAKE OF THE TURKEY EARTHQUAKE

According to the originality report obtained by myself/my thesis advisor by using the Turnitin plagiarism detection software and by applying the filtering options checked below on 9/7/2024 for the total of 99 pages including the a) Title Page, b) Introduction, c) Main Chapters, and d) Conclusion sections of my thesis entitled above, the similarity index of my thesis is 8 %.

Filtering options applied**:

1. Approval and Decleration sections excluded
2. References cited excluded
3. Quotes excluded
4. Quotes included
5. Match size up to 5 words excluded

I hereby declare that I have carefully read Hacettepe University Graduate School of Social Sciences Guidelines for Obtaining and Using Thesis Originality Reports that according to the maximum similarity index values specified in the Guidelines, my thesis does not include any form of plagiarism; that in any future detection of possible infringement of the regulations I accept all legal responsibility; and that all the information I have provided is correct to the best of my knowledge.

Kindly submitted for the necessary actions.

Didem Mina KARA

Student Information	Name-Surname	Didem Mina Kara
	Student Number	N21132579
	Department	Communication Department
	Programme	Communication Sciences

SUPERVISOR'S APPROVAL

APPROVED

Prof. Dr. Emre TOROS

EK 2. Etik Kurul/Komisyon İzni ya da Muafiyet Formu

	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	Doküman Kodu Form No.	FRM-YL-09
		Yayın Tarihi Date of Pub.	22.11.2023
	FRM-YL-09 Yüksek Lisans Tezi Etik Kurul Muafiyeti Formu <i>Ethics Board Form for Master's Thesis</i>	Revizyon No Rev. No.	02
		Revizyon Tarihi Rev.Date	25.01.2024

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLETİŞİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞINA

Tarih: 9/7/2024

Tez Başlığı (Türkçe): SİYASİ GÜVEN BAĞLAMINDA DEPREM SONRASI TOPLUMSAL HAREKETLİLİK

Yukarıda başlığı verilen tez çalışmam:

1. İnsan ve hayvan üzerinde deney niteliği taşımamaktadır.
2. Biyolojik materyal (kan, idrar vb. biyolojik sıvılar ve numuneler) kullanılmasını gerektirmemektedir.
3. Beden bütünlüğüne veya ruh sağlığına müdahale içermemektedir.
4. Anket, ölçek (test), mülakat, odak grup çalışması, gözlem, deney, görüşme gibi teknikler kullanılarak katılımcılardan veri toplanmasını gerektiren nitel ya da nicel yaklaşımlarla yürütülen araştırma niteliğinde değildir.
5. Diğer kişi ve kurumlardan temin edilen veri kullanımını (kitap, belge vs.) gerektirmektedir. Ancak bu kullanım, diğer kişi ve kurumların izin verdiği ölçüde Kişisel Bilgilerin Korunması Kanuna riayet edilerek gerçekleştirilecektir.

Hacettepe Üniversitesi Etik Kurullarının Yönergelerini inceledim ve bunlara göre çalışmamın yürütülebilmesi için herhangi bir Etik Kuruldan izin alınmasına gerek olmadığını; aksi durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Didem Mina Kara

Öğrenci Bilgileri	Ad-Soyad	Didem Mina Kara
	Öğrenci No	N21132579
	Enstitü Anabilim Dalı	İletişim Fakültesi
	Programı	İletişim Bilimleri

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.

Prof. Dr. Emre TOROS

	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	Doküman Kodu <i>Form No.</i>	FRM-YL-09
		Yayın Tarihi <i>Date of Pub.</i>	22.11.2023
	FRM-YL-09 Yüksek Lisans Tezi Etik Kurul Muafiyeti Formu <i>Ethics Board Form for Master's Thesis</i>	Revizyon No <i>Rev. No.</i>	02
		Revizyon Tarihi <i>Rev.Date</i>	25.01.2024

HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT OF COMMUNICATION SCIENCES

Date: 9/7/2024

Thesis Title (In English): FROM THE GROUND UP: INVESTIGATING THE RELATIONSHIP BETWEEN POLITICAL TRUST AND CITIZEN PARTICIPATION IN THE WAKE OF THE TURKEY EARTHQUAKE

My thesis work with the title given above:

1. Does not perform experimentation on people or animals.
2. Does not necessitate the use of biological material (blood, urine, biological fluids and samples, etc.).
3. Does not involve any interference of the body's integrity.
4. Is not a research conducted with qualitative or quantitative approaches that require data collection from the participants by using techniques such as survey, scale (test), interview, focus group work, observation, experiment, interview.
5. Requires the use of data (books, documents, etc.) obtained from other people and institutions. However, this use will be carried out in accordance with the Personal Information Protection Law to the extent permitted by other persons and institutions.

I hereby declare that I reviewed the Directives of Ethics Boards of Hacettepe University and in regard to these directives it is not necessary to obtain permission from any Ethics Board in order to carry out my thesis study; I accept all legal responsibilities that may arise in any infringement of the directives and that the information I have given above is correct.

I respectfully submit this for approval.

Didem Mina Kara

Student Information	Name-Surname	Didem Mina Kara
	Student Number	N21132579
	Department	Communication Department
	Programme	Communication Sciences

SUPERVISOR'S APPROVAL

APPROVED

Prof. Dr. Emre TOROS